

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IX istungjärk.

217. koosolek. 2. veebruaril 1932.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine K. Soonberg'i ühinemisest põllumeeste kogude ja põllumeeste, asunikude ning väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühmaga komisjonide valimisteks.
3. Teatamine komisjonidesse antud esitistest ja seaduseelnõudest.
4. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest jaanuarikuul.
5. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne suhkrutollide tõstmise asjas.
6. Komisjonide täiendavad valimised.
7. Kohtute seaduse § 365 muutmise seadus — J. Teemandi, T. Kalbus'e, R. Eliaser'i, O. Strandman'i, J. Klesment'i ja H. Kukke ettepanek.
8. Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjas Tsiviil kohtupidamise seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.
9. Rahvusvahelise põllumajandusliku hüpotekaarkrediidi seltsi asutamise konventsiooni asutamiskirja ja põhikirja kinnitamise seadus — I lugemisel.
10. Kohtumaksude ja -kulude asjas administratiivkohtukorra muutmise seadus — I lugemisel.
11. Endiste gildide varade korraldamise seadus — I lugemisel.
12. Kreenholmi puuvillasaaduste manufaktuuri osaühisusele veejõujaama laiendamise ja energia edasiandmise kontsessiooni põhilausete seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab esimene abiesimees **M. Martna** kell 17.13 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Päevakorra täiendamine.

M. Juhkami ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine K. Soonberg'i ühinemisest põllumeeste kogude ja põllumeeste, asunikude ning väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühmaga komisjonide valimisteks.

Sekretär: Riigikogu juhatusel on tulnud teadaanne:

„Käesolevaga teatan, et komisjonide valimisteks ühinen põllumeeste kogude ja põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühmaga. K. Soonberg.“

3. Teatamine komisjonidesse antud esitistest ja seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. esitise Riigi eelarve seaduse § 34 põhjal Kohtu- ja siseministeeriumile määratud eelkrediidi asjas rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu;

2. eraõppeasutuste seaduse muutmise seaduse haridusekomisjoni;

3. veksliseaduse muutmise seaduse üldkomisjoni;

4. kindlustuslepingute osas Balti Era-seaduse täiendamise seaduse üldkomisjoni;

5. Pedja jaama laiendamiseks maade sundvõrandamise seaduse üldkomisjoni;

6. töölistojate seaduse üldkomisjoni;

7. pagaritööstuses öötöö keelu seaduse (RT 30 — 1929, seadus 208) §§ 5, 8 ja 9 muutmise seaduse sotsiaalkomisjoni.

4. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest jaanuarikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata 217. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 3.)

5. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne suhkrutollide tõstmise asjas.

K. Ast: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu teil juba teada, otsustas eile Vabariigi Valitsus tõsta suhkrutolli 12½ sendilt 20 sendile kilo pealt, seega siis 7½ senti suhkrakilolt. See otsus on telegraafi teel ka maksma pandud.

Sel puhul on mul kohustus Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt seletada, et see suhkrutolli tõstmine on sündinud vastu meie erakonna tõekspidamist, on sündinud hoolimata sellest, et sotsialistide erakonda kuuluvad valitsuse liikmed on omad seisukohad selle vastu avaldanud ja oma põhjendused toonud, miks suhkrutolli kui esimesejärgu tarbeaine

tõstmine soovitav ei ole, ja hoolimata sellest, et nad sunnitud olid otsusele oma kirjaliku protesti juurde lisama. Suhkrutolli küsimus ei kerkinud valitsuses esmakordselt eile üles. Ka koalitsiooni rühmade esindajate omavahelistel nõupidamistel on seda küsimust korduvalt kaalutud, kuid igakord sotsialistide soovitusel ja nende poolt etteoodud väidete mõjul otsustatud tolle mitte tõsta. Üldse seisib koalitsiooni majandusepoliitika selles, et sissevedu reguleerida vastava seaduse alusel, mis Riigikogu poolt vastu võetud, aga mitte elukallidust tõstvate tollide abil. Kui nüüd on teisele seisukohale asunud, siis loomulikult ei kanna sotsialistide rühm ega erakond, ega tema poolt valitsusse volitatud ministrid selle tegevuse eest absoluutselt mingit vastutust.

Vabariigi Valitsus on põhjendanud oma sammu sellega, et valitsuse koalitsioon on lagunenu, et endine kokkulepe enam ei maksa, ja et praegune valitsus ei ole enam poliitiline kabinett, vaid üksikud ministrid, oodates, millal neid Riigikogu poolt vabastatakse, tegutsevad lihtsalt asjaajajatena. Oodatakse, et Riigikogu poolt nimetataks uued mehed, kes töö üle võtavad. Järelikult ei vastuta valitsus, kui poliitiline kabinett, vaid iga minister üksikult oma ette.

Sellepärast jätavad need ministrid, kes pooldavad tollide tõstmist, endale vabaduse ja õiguse talitada oma äranägemise järele, hoolimata teiste kabineti liikmete vastuseisemisest.

Nii siis: sotsialistlikkude ministrite vastuseisemisest hoolimata on suhkrutolle tõstetud. Meie hindame seda sammu, kui rahvamajanduslikult mitte õiget, sest suhkur kuulub esmajärguliste tarbainete hulka ja on oma odavuse tõttu kui ka toitvuse tõttu aine, mis vaesemale rahvakihile väga tähtis. Tollide tõstmine suhkrult tekitab elukallidust. Sellepärast loeme selle sammu ebakohatuks sammuks.

Ei saa ka selle väitega ühel nõul olla, et kuna koalitsioon nüüd lagunenu, siis valitsus ei ole kohustatud enam endisest poliitilisest suunast kinni pidama. Koalitsiooni lagunemine ei ole valitsuse süü. Valitsus, kui korporatsioon, meie arusaamise järgi peaks edasi valitsema oma endiste traditsioonide ja arusaamiste kohaselt. (V a h e l h ü ü e.) Kui varemalt küsimusi koalitsioonivalitsuses, nagu meie kõik teame, on püüdnud otsustada nende kokkulepete alusel, mis koalitsiooni loomisest üles seatud, või kui küsimus on uus ega ole koalitsiooni

kokkulepetega ette nähtud, siis katsutakse kokkulepet saavutada vastastikku vastutulemisel sealsamas. Häälteenamusega otsustamine ei ole koalitsiooni valitsuse praktika, ja ma ei saa aru, et moraalne õigus oleks härral Riigivanemal ja ministritel, hoolimata koalitsiooni lagunemisest, seletada tagantjärei, nagu ei seoks neid eelmised kokkulepped absoluutselt mitte. Ma arvan, et valitsus kui teatav korporatsioon iseseisvalt talitab, ja sellepärast kokkuleppe alused temale ka sel juhul peaksid maksvad olema, kui valitsuse koalitsioon laguneb.

Lõpuks pean märkima, et meie rühma arvates suhkrutolli tõstmine on kardetav sümptom. Arvatavasti hakkavad mõju avaldama need tegurid, mis viinud lagunemisele valitsuse koalitsiooni. Meie teame väga hästi, et senine koalitsioon lagunes puht majanduslik-politilistel põhjustel. Nüüd on opositsiooni rühmad ühte sulanud teiste kodanliste rühmadega, ja arvatavasti on nende poliitika seal hakanud mõju avaldama. See loomulikult iseloomustab ka seda majandusepoliitikat, mida arvavad need teostada võivat, kes senise koalitsiooni viinud lagunemisele. Minu arvates oleks see õnnetu poliitika, kui hakatakse elukallidust tõstma. Avaldame protesti selle vastu, et on asunud elukalliduse vähendamise asemel elukalliduse tõstmisele. (V a h e l h ü ü d e d.)

Majanduseminister A. J ü r m a n: Teen ettepaneku,

läbirääkimised avada.

E t t e p a n e k v õ e t a k s e v a s t u.

Majanduseminister A. J ü r m a n: Ma tahaksin siiski mõnda küsimust, mis rkl. Ast ette tõi, omalt poolt selgitada. See on õige, et valitsus tõstis suhkrutollisid eilsel valitsuse koosolekul. Sellel koosolekul sotsialistide esindajad valitsuses ei olnud selle sammuga mitte päri ja olid selle tollitõstmise vastu. Ma tahan nende motiivide juures peatuda, miks valitsuse enamus leidis tarviliku olevat suhkrutolle tõsta. Meie teame, et praegu valitseb meil tööpuudus ühestküljest, teisestküljest on produktsiooni kulud liiga kõrged, seepärast tuleks muretseda töötatööliste töö ja teisestküljest on tarvis kaasa aidata, et meil produktsioon edasi kestaks. Nüüd esitati valitsuse koosolekul Teedeministri poolt nõudmine, määrata töötatööliste krediiti 350.000 krooni. Niisamuti oli ettepanek tehtud, määrata

krediiti töötatööliste laste toitmiseks. Peale selle tuli Põllutöoministeeriumi poolt ettepanek, kaasa aidata selleks, et põllusaaduste produktsioon võiks edasi areneda, selleks on tarvis või veotariifisid alla viia. Raudteel tuleks võivedu korraldada kas või ilma tasuta. Niisamuti oli tarvis peekonifondi täiendada, sest summad lõpevad ära jaanuariga, veebruaris ei saaks enam juurdemaksusid teostada.

Kõike seda arvesse võttes, et tarvis on uusi summased välja anda, milleks ei ole seni ette nähtud riigi eelarves mingit katet, tuli valitsusel küsida, kas ta jätab töötatööliste summad määramata, kas ta jätab vastu võtmata tariifide alandamise võiveolt, et võiksime eksportvõi ala edasi arendada, või lõpetaks põllumajandusele kõige raske ajal peekoni alal juurdemaksu. Need küsimused olid valitsuses kaalumisel, ja mina kui Majanduseminister ei leidnud teist teed, kui võisin ainult tingimusega leppida uute väljaminekute tegemisega, kui valitsuse enamus kindlustab vastava tuluallika. Selleks uueks tuluallikaks oli suhkrutoli. See oli paratamata. Muidu ei oleks võinud ühtki uut väljaminekut teha.

Kui vaatame, kas meil on suhkur kallis aine, siis peab ütleva, et suhkur on meil üks odavamatest ainetest mitte üksi võrreldes ennesõjaaegsete hindadega, vaid on palju odavam, kui meie ümbruskonna riikides. Nii võiks hinnad ette tuua. Meil maksab suhkrukilo 26 senti, 24 senti suurel hulgal, aga võtame maksimum hinna, 25—26 senti, et keegi ei saaks vastu rääkida, et oleme vähem võtnud. Riias on suhkrukilo hind 46 senti, see on ligi 100% meist kallim, Kaunases 41 senti, Poolas 69 senti. (V a h e l h ü e.) Seda hullem siis, et ise valmistab ja turule laseb nii kallilt. Helsingis on 44 senti, Berliinis 60. Saksamaa valmistab aga ise suhkrut ja nii on näha, et suhkrut valmistavais mais, nagu Poola ja Saksamaa, seal on suhkur ligi poole kallim. Seega võime näha, et meil suhkur eriliselt odav. Ja kui sial teatud summa juurde pannakse — nüüd sai tõstetud tolli 7½ senti võrra kilolt, siis võiks suhkrut väljamüük edaspidi tulla 34 senti kilolt, mis ikka odavam hind on, kui teistes riikides. Ka selle kõrgendatud tolli juures on meil suhkur üks odavamatest ainetest. Ja kui arvesse võtta, et meil on viimastel kuudel, rääkimata viimasest aastast, toiduainete hinnad pööraselt langenud, liha, või ja piim on hinnas langenud, siis ei saa juttu olla, et meil selle tagajärjel elukallidus tõuseb. See on paratamata samm, et väljaminekuid,

mida peame tegema, katta. Teiseks näitab see, et meil suhkur ei ole tõusnud sedavõrt, et ta kui odav toiduaine rahvale kättesaadavaks ei jääks.

K. A s t: Ma ei võtnud mitte selleks sõna, et härra Majanduseministrile pikemalt vastu vaielda, ma tahtsin ainult märkida, et kuigi suhkur teistes riikides märksa, isegi mitu korda kallim kui meil, siis ei tähenda see iseendast mitte midagi, sest rahva ostujõud on eririikides erisugune. Meil võiks ju suhkrutoll kõrge olla, kui teiste esmajärguliste tarbeainete toll selle juures madalam oleks. Siis ei oleks midagi imestada kõrge suhkrutolli üle. Meil on kahjuks nii, et tollid on üldse väga suured, sedavõrt suured, et see meie rahva ostujõukuse juures tundub ülekohtusena ja raskena. See on see asi.

Teiseks tahtsin veel märkida, et meil on muidugi väga raske näidata härra Majanduseministrile summe kavandatavate väljaminekute katteks. Ei võigi meie käest nõuda, et meie neid summe näitaksime, sest meie ei tunne sedavõrt riigikassa seisukorda ja kõiki võimalikke tuluallikaid. Aga asjata oleks Majanduseministril põhjendada suhkrutolli tõstmist eriti töötatööliste töö ja abi muretsemise vajadusega. See 50 miljonit senti, mida nüüd uuesti on küsitud vastava ministri poolt töötatööliste töö muretsemiseks ja loetuse andmiseks, see 50 miljonit oleks hea tahtmise juures kahtlemata leitud ka teistest allikatest, kui tõstetud suhkrutollist. Tollitõstmine on juba sellepoolest halb, et ta langeb just ka nendesamade töötatööliste peale, kelle huvides muu seas öeldakse see tollitõstmine ette võetud olevat.

L. J o h a n s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma teen ettepaneku, vastu võtta järgmine ülemineku-vormel:

„Riigikogu, ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastuse E. sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul suhkrutollide tõstmise asjus, — peab suhkrut kui esimesejärgu toiduaine tollide tõstmise lubamatuks, samuti ei pea Riigikogu kohaseks, kui tagasiastunud Vabariigi Valitsus sellaseid samme astub, hooletumata valitsuse ühe osa liigete vastuseismisest, — ja läheb päevakorras edasi.“

A. A n d e r k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Kahtlemata seisame meie täna

omasuguse erakordse sündmuse ees: valitsus, kes lahkunud on, kes oma lahkumise teadaande Riigikogule on teatavaks teinud, on hakanud selle peale vaatamata otsustama suuremaid põhimõttelisi küsimusi meie majanduseelus, mida loomulikult õigeks ja otstarbekohaseks pidada ei saa. Ja selle küsimuse otsustamise juures on osa võtnud ka sotsialistid, kes valitsuses tollide tõstmise küsimuses küll eitavale seisukohale on asunud, ja kes ka täna Riigikogus on asunud lahkuminevale seisukohale. Suhkrutollide tõstmise asjas tuleb iseenesest teatava määrani mõjuvaks pidada töötatöölise krediidi asjus seda, mis lugupeetud Majanduseminister siin kuuldavale tõi. Härra Majanduseminister ütles, et riigikassal on praegu täita terve rida tähtsaid ülesandeid — töötatöölise toetamiseks krediidi andmine, samuti mitmed teised kulutused, mis paratamatud on, — milleks aga praegu raha ei ole. Et kõiki neid väljaminekuid katta, on valitsus sunnitud olnud astuma seda sammu, nimelt suhkrutolli tõstma, et saada riigile tulu. See seletus laseb endast läbi paista seda, et meie ei ole suutnud teisi uusi tuluallikaid leida nende kulutuste katteks, mida valitsus teinud ja teha kavatsenud. Ja kui täna sotsialistlik rühm tahab hakata niisuguse ülemineku-vormeliga seda põhimõttelikku tollide küsimust otsustama, siis sellest küll midagi head ei tule. On selge, et see etteheide, et nüüd selle tõttu olevat suhkrutolli tõstetud, et Toompeal erakonnad ühinenud, on küll täiesti põhjendamatu, sest need senised rühmad, kes valitsusest eemal olid, ühtki sammu astunud ei ole, et tolle tõstetaks, ega ole sellest ka kuulnud. (V a h e l h ü ü e.) Aga mitte ükski seda. Kui praegu selgub, et suhkrutollide tõstmine on sündinud sellepärast, et riigikassal tagavarasid ei olnud, millega neid kulutusi katta, mida valitsus teinud või kavatsenud teha, siis langeb vastutus selle eest eeskätt just nende peale, kes valitsuses senist politikat nii on ajanud, et isegi kõige tarvilikumateks asjadeks enam ressursse ei ole. Kui selle ülemineku-vormeliga, mille pani ette rkl. Johanson, tahetakse ära otsustada see põhimõttelik küsimus, siis peab ometi enne seda teadma, missuguses olukorras praegu on meie riigikassa, kuidas suudame täita käesolevat riigi eelarvet, missugused meie väljaveo lootused, kuidas kujuneb uus eelarve j.n.e. Kui tahetakse täna ühe nii lihtsa ülemineku-vormeliga veel tagantjärele, kus valitsus juba lahkunud, seda küsimust otsustada, siis arvan mina, et Riigi-

kogu küll ülepeakaela talitaks, kui ta seda teeks. Kui härra Johanson'i ülemineku-vormeli vastu võtame, siis ütlen, et see on liiga ette otsustamine. Seda sammu, mis valitsus teinud, võib hukka mõista ja mitte hukka mõista. Tänaasel koosolekul seda aga teha ei saa. Ja sellepärast ütlen nende inimeste poolt, kellega täna selles asjas kõnelenud olen, et sel kujul see ülemineku-vormel vastuvõetav ei ole.

Majanduseminister A. J ü r m a n: Peaksin tähendama, et härra Anderkopp on asjaolusid ette toonud, mis mitte tõeludele ei vasta. Esiteks mis puutub riigikassasse, siis nagu tähendasin eelarve-kõnes, on meie käesoleva aasta tulud ja kulud kooskõlas. 1. jaanuariks oli ülejääk tulude osas, niisama võib seda ka 1. veebruari kohta öelda. Nii ei saa öelda, et riigikassa on väljapääsemata raskesse seisukorda sattunud, vaid riigikassa on samasuguses seisukorras, nagu ta üle võeti umbes aasta tagasi. (V a h e l h ü ü e.) Eesti Panga võlga on vähendatud, seda võite igapäev aruandest leida. Nii et riigikassa seisukohalt, kui uusi väljaminekuid ei tehta, ei ole tarvis tulusid suurendada. (V a h e l h ü ü e.) Selles asi ongi, et mitte vanade väljaminekute katteks ei ole tarvis mingeid uusi tuluallikaid, vaid uute kavatssetavate väljaminekute katteks. Nagu tähendasin, tehti ettepanek uusi summe määrata töötatöölise jaoks, töötatöölise laste toitmiseks, samuti uusi summe võiekspordi toetamiseks ning peekoni edendamise alal. Niisuguseid summe ei ole, sest siis oleks pidanud miljoniliste ülejääkidega töötama. Kui Riigikogu arvab, et ta ei taha uusi väljaminekuid teha, siis võite rahuliku südamega suhkrutolli tõstmise tagasi lükata. Aga kui Riigikogu leiab, et tarvis on uusi väljaminekuid teha, siis peab selleks ka uut sissetulekut leidma. (V a h e l h ü ü e.) Täna saadetakse Riigikogule edasi. (V a h e l h ü ü e.) Valitsus tuleb selleks kokku, et seaduseelnõusid Riigikogule edasi saata. Kui Riigikogu leiab, et tuleb uusi väljaminekuid teha, siis on paratamata, et Riigikogu ka selle katte heaks peab kiitma, ja kate seisab siin suhkrutollis.

K. A s t (fakt. märk.): Kui oletan, et nähtavasti on endiste opositsiooni rühmade liitumine koalitsiooni rühmadega mõjutanud juba enne, kui uus valitsus on ellu kutsutud, suhkrutollide tõstmist, siis ei ole muidugi andmeid selle kohta, et läbirääkimiste juures suhkrutolle oleks käsitatud.

Minul oli siiski põhjust oletada, et niihästi endisele koonduse kui ka tööerakonna rühmale suhkrutolli küsimus kaugelgi niikaugele ei seisa, kui siin härra Anderkopp las kis paista. Nimelt faktilise märkusena ette tuues nimetan, et suhkrutolli tõstmine 12½ sendilt 20 sendini oli nähtud ette juba härra Otto Strandman'i valitsuse ajal, kui Majanduseministriks oli härra Zimmermann, millal uude tollipõhitariifi oli kalkuleeritud suhkrutoll 20 sendi peale. Kui 20-sendiline suhkrutoll maksuma ei hakanud, siis ainult sellepärast, et sotsialistid valitsusse ja koalitsiooni astudes kodanliste rühmadega ära hoidsid oma vastuseisemisega selle tollimäära maksmahakkamise, kuni saabus uus valitsuse kriis, ja koalitsioon lagunes.

O. Strandman: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Ast astub jälle oma harilikku ossa, nagu ta Riigikogus opositsioonis olles olnud, ja tuleb täna siin mingite andmetega, mis absoluutselt tõele ei vasta. Ma ei tea, mispärast praeguse valitsuse ajal suhkrutoll on pandud maksuma, aga kinnitan seda, et kui endise valitsuse ajal tollide projekt oli välja töötatud, siis mina korraldasin koosoleku — millest võttis osa kolm ministrit: mina, Majanduseminister ja Kohtu- ja siseminister — ja mina härra Anderkopp'iga olime vastu, et kõrgendatud suhkrutollid maksuma pandaks. Asi ei tulnud valitsuses enam üldse arutamisele. Kui nüüd tullakse tagantjärele ütlemä, et endine Vabariigi Valitsus tahtis suhkrutollid maksuma panna, aga ei jõudnud, siis võib sellega ainult härra Ast hakama saada, — gentleman, nagu ikka.

O. Köster (fakt. märk.): Minu härrad! Faktilise märkusena tahtsin tähendada, et minu mälestuse järgi suhkrutolli tõstmise küsimus hakkas liikuma Majanduseministeeriumis ajal, kui oli Rei valitsus ja Majanduseminister härra Oinas. Nii et seda siin taga ajama hakata, kes selle küsimuse algataja, enam ei maksaks. Iseküsimus, kelle ajal tõstmine maksuma pandi — seda tegi praegune Vabariigi Valitsus.

K. Ast: Mina konstateerin ainult seda, et tollipõhitariifide kava jäi päranduseks eelmiselt valitsuselt praegusele valitsusele. See kava näeb ette tollide tõstmise suhkrult 20 sendile. See kava jäi eelmiselt valitsuselt päranduseks praegusele valitsusele! (V a h e l h ü ü e.) See oli eelmise valitsuse Majanduseministri kava. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas üks või teine minister tollest valitsusest suhkrutollile suhtus, ei tea

mina ega ei ole tarvis seda teadagi. Mina konstateerin ainult seda, mis on must valge peal: oli ette nähtud tolli tõstmine suhkrult 20 sendini kilolt.

A. Rei (fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Köster rääkis siin, et minu valitsuses oievat ka olnud suhkrutolli tõstmise kava.. (V a h e l h ü ü e.) Mina sain sellest nii aru, ja siin võib nii aru saada, nagu oleks minu valitsuses seda kaalutud. Ma pean kinnitama, et mitte kor dagi pole minu aegu Vabariigi Valitsuses suhkrutolli tõstmisest juttugi olnud, ja nagu mulle teatas toleaeagne Majanduseminister, ei oleks tema kunagi niisuguse ettepanekuga valitsusse tulnud.

A. Anderkopp (fakt. märk.): Aus tatud Riigikogu liikmed! Mina pean faktilise märkusena öiendama seda seletust, mida härra Ast kuuldavale tõi, nimelt et neil ei ole teada olnud, et eelmises valitsuses see kava, mis Majanduseministeerium välja töötanud, valitsuse poolt kinnitamist ei leidnud. See ei ole õige. Ma olen seda juba kaks korda siit Riigikogu kõnetoolilt seletanud, ja just härra Ast'i seletuste puhul: täna on see juba kolmas kord, ja võib olla tuleb seda veel neljas kord teha, sest võib-olla et see küsimus mõnele Riigikogu liikmele üldse selgeks ei saa, kui seda seigelt näha ei taheta.

L. Johanson'i motiveeritud ülemineku-vormel lükatakse tagasi 40 häälega 23 hääle pooltolemisel.

6. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

väliskomisjoni J. Sihver'i asemele J. Lattik.

7. Kohtute seaduse § 365 muutmise seadus — J. Teemandi, T. Kalbus'e, R. Elia seri, O. Strandman'i, J. Klesment'i ja H. Kukke ettepanek.

J. Teemandi ettepanekul antakse seaduseelnõu üldkomisjoni.

8. Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Holberg: Läänud aastal võeti vastu Tsiviilkohtupidamise seaduse § 973 p.p. 8 ja 10 selgitamiseks seadus, mis käsitab nõndanimetata-

tud raudvara põllumajapidamises, missugustel tingimustel nende peale võib nõudmistega pöörata. Kuna küsimus oli arutamisel üldkomisjonis, siis leiti, et peaks olema selge, et sellel on tagasiulatav jõud ka nende toimingute kohta, mis ei ole lõpule viidud, kus on arest peale pandud, aga müük ei ole toimunud. Sel korral läksid juristide arvamised lahku. Pärast aga selgus Riigikohtu seletuse alusel, et enne selle seaduse maksmahakkamist alustatud toimingud tulevad lõpule viia. Aga et see ei olnud Riigikogu ega valitsuse tahtmine, vaid taheti kaitsta ka neid, kus arest peal, siis on tarvilik, et käesolev täiendus vastu võetakse ja üldine põhimõte, mis oli eelmises seaduses, maksmata saaks pandud. Teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

R. Elias: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma võtsin sõna selleks, et öelda, et käesoleval puhul kavatsen II lugemisel teha paranduse, sest seadust esitatud kujul oleks võimata vastu võtta. Nimelt on selles seaduses kaks defekti. Esimene defekt seisab selles, et tahetakse tagasiulatavat jõudu anda kõigile juhtudele, vaatamata sellele, millal arest nõndanimetatud raudvarale on peale pandud. See arest võib olla peale pandud ka aasta tagasi või kaks tagasi. Võlgnik ja kreditor on kokku leppinud, kreditor on kannatanud, võlgnik on vähehaaval maksnud võlga; nüüd aga tulakse ja tahetakse käesoleva seadusega nuhelda heatahtlikku kreditori. Ma arvan, et säärane seisukord ei ole õige, ja ühes õiguslikus riigis ei tuleks seda lubada. Kui seletuskirjas on ette toodud motiiv, et see on ülekohtune nende suhtes, kelle raudvarale seaduse väljaandmise ajal arest peale pandud, siis minu arvates tuleks vastavalt sellele uus seadus ka redigeerida. Kui vaatame raudvara seadust, siis Vabariigi Valitsuse ettepanek on 17. novembrist 1931. aastast, ja kui tahetakse seadusele anda tagasiulatav jõud, siis antagu see 17. novembrist 1931, kus Vabariigi Valitsus tegi ettepaneku. Sellest ma saaksin aru, see laseks õiguslikult põhistada. Et raudvara seaduse jõud maksaks iga aresti alla pandud varanduse kohta, aja peale vaatamata, see ei ole kuidagi põhjendatav.

Teine defekt sellel seadusel on nimelt see, et on lahtiseks jäetud küsimus, kes kaatab arestikulud. Kui meie praegu sellel kujul seaduse vastu võtame, siis on loomulik, et kreditor, kes lasi aresti peale panna,

ütlemine 1930. aasta kevadel, peab tasuks selle eest, et ta kannatas, nüüd veel täitekulusid kandma.

Kolmas defekt sellel seadusel, seda arvatavasti seaduseelnõu esitamisel ei ole võetud arvesse, on see, et on ebatäpsus redaktsioonis. Aresti alt vabanevad ainult need varandused, mis 11. detsembriks 1931 aresti alla pandud ja kus on oksjon tühistatud või jäänud pidamata. Tähendab, kõik need varandused, kus oksjon on määrata, kuuluksid tingimata aresti alla jätmisele ja müümisele. Nende kohta väljavõtet ei ole ja selle teksti järgi sarnast seisukohta laiidada ei saa, kuna see on eriseadus. Sellepärast kavatsen teha II lugemisel järgmise paranduse. Võib-olla härrad Riigikogu liikmed vahepeal mõtlevad järele, et siis ei tuleks niipalju vaidlusi. Nimelt kõlaks parandatud kujul selle paragrahvi tekst järgmiselt: „Käesoleva paragrahvi punktide 8 ja 10 eeskirjad on maksvad ka nende varanduste kohta, mis aresti alla pandud aja jooksul 17. novembrist 1931. a. kuni 11. detsembrini 1931. a., kui need varandused seni veel seaduslikul enampakkumisel müümata. Võlgniku palvel vabastatakse need varandused arestist ning müügist pärast täitekulude tasumist paluja poolt.“ Siin oleks öeldud, et võlgnikud peavad tasuma täitekulud, ja täpselt ära tähendatud, kuikaugele seaduse jõud tagasi ulatab, ja ühtlasi, et kõik varandused, mis müümata, vabanevad.

L. Johanson: Austatud Riigikogu liikmed! Ma kavatsen II lugemisel teha sellele seadusele järgmise täienduse: „II osa. Tsiviilkohtupidamise seaduse § 973 p.p. 8 ja 10 tähendatud vallasvara kuulub nõudja palvel vastava kohtuotsuse põhjal aresti alla panemisele tööpalga ja haigekassa maksude sissenõudmiste otsuste täitmiseks.“

Raudvara seaduse teostamisel on ilmnenud see väärnähe, et maal ei saada enam palkasid kätte, ei saa karjane, kes on aasta otsa töötanud, on vaeste inimeste laps, ja elu ülalpidamiseks on raha tarvis. Kuid mis teha? On petise peremehega tegemist, aga peremehelt ei saa enam selle seaduse kaitset karjane oma palka kätte, ei saa sulane, ega linnas tööline meistrielt, ei saa ka haigekassa oma maksusid enam kätte. Ilma et selleks tarvidust oleks, jäetakse need maksud maksmata, puges selle seaduse kaitse alla. Mis on tulemus? Selle tulemus on, et haigekassad ei jõua oma toetamise ja ravimise alal kohustusi täita ja

võib-olla võivad sattuda niisugusesse seisukorda, kus nad edasi töötada ei saa. See raudvara seadus tuleb selles mõttes parandada, et raviraha vastavatele asutustele saaks välja makstud.

R. V r e e m a n: Kui siin on esitatud raudvara seaduse lühemalt öeldud, paranduseseadus, siis hakatakse siin sootu uusi põhimõtteid esile tooma, mida selle seaduse vastuvõtmisel esile ei toodud. Esitatud paranduse seadus on Riigikogu tahte selgemalt väljendamine. (V a h e l h ü ü e.) Kaugeltki mitte selge ei olnud. Selle seaduse teostamisel tuligi selgusetus välja. Riigikogu tahtis minna raskele olukorrale sealasid. Kui tõlgitseda nii, et seadus maksab sellest silmapilgust, kui on ilmunud, siis parandab see olukorda vähe. Tuleviku kohta maal ollakse väga ettevaatlik, ei tehta uusi võlgu, vaid pikendatakse vanu. Kui võtta seda väärtust, mida teie tõlgitsete, siis on rahva silmade ees sellel seadusel väike väärtus. Ega siis ei saa rahvale enam appi minna, kui rahvas majanduslikult juba kängus on. Abi on kiiresti tarvis, see on selge.

Rkl. Eliaseri poolt ettepanud parandused minu arvates teisel lugemisel ei pea paika. Mispärast on eelistatud see aeg — 17. november 1931 kuni 11. det. 1931 —, kuna häda oli ammu enne olemas. (V a h e l h ü ü e.) See tõsine häda, ma ei hakka tõlgitsema, mis see võib olla. Ja kui kreditor on heatahtlik olnud, tähendab on leidunud kreditor, kes saanud usaldada edasi võlgu, ja kui selle seadusega tahetakse seda usaldust sunduslikult edasi pikendada, milles siin halbtus seisab? Ja härra Johanson'i väide, et seadust peab niivõrt muutma, et sellega eesõigustatud saaks töoliste palganõudmine, (V a h e l h ü ü e.) siis ma mõtlen, et on palju teisi niisama hädavajalikke asju. (V a h e l h ü ü d e.) Ma mõtlen, palju teisi asju on niisama hädavajalikud, kui härra Johanson'i karjalaste palgad. Järelikult tuleb see seadus vastu võtmata jätta. Aga kui ta ühele hädavajalik on, siis on ka teisele, ja karjalapsed ei pea olema eriti eesõigustatud seisukorras. (V a h e l h ü ü d e.) Ma ei ütle, et see karjalaps üldse palgast ilma jääb. Lõppude-lõpuks see teile (Kõneleja pöördub pahemale poole) on väga meeldiv, kui karjalaste palgad nõutakse vastuvaidlemata korras politsei poolt sisse. (V a h e l h ü ü e.) Ma mõtlesin, et kuningriikides! (N a e r. — V a h e l h ü ü d e.) Nii,

minu härrad, kui siin neid ettepanekuid kavatsetakse teha II lugemisel, siis sellega seatakse seaduse alused ümber. Ja kui teie lehitsete Riigikogu protokolle, siis näete, et Riigikogu ruttas selle seadusega, et panna oksjonite pidamine maal seisma. Komisjoni ja üldkoosolekul räägiti, et iga-päev käib oksjonihamer maal ringi. Selle seaduse vastu võib ju vaielda, võib ta poolt rääkida, mina isiklikult leian ka selle seaduse juures puudusi, aga on ka häid külgi. Ja kui ta Riigikogu poolt maksma pannakse, siis just põhimõttelikult, et see seadus midagi ära teeks. Aga kui ta nurkapidi jääb püsima, siis on rohkem kisa, kuid valla vähe. Nii ei tule uusi aluseid panna, vaid tuleb seletus anda. Et siin uusi perioode esile tõsta, või erilist klauselit sisse võtta, erilist õigust või eesõigust, selleks ei ole mingit vajadust. On küll, aga seda ei saa siin teha. (V a h e l h ü ü e.) Võime teha, aga seal on palju teisi kohustusi, mis on tähtsamad kui karjalapse palga sissenõudmine, näiteks ülevälpidamise raha. (V a h e l h ü ü e.) Mida keegi tähtsaks peab? Minu arvates on vanemate ülevälpidamise raha lepingute põhjal palju tähtsam kui karjalapse palk. Nii võib leida veel palju teisigi tähtsaid punkte. Üldiselt see paranduseseadus midagi uut ei loo, vaid ütleb ainult vana tahte selgelt välja.

A. R e i: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Missugune Riigikogu tahe oli väljendatud tolles seaduses, mille täienduseks on esitatud käesolev seadus, seda on seletanud Riigikohus, ja mina arvan, et Riigikohus on kõige kompetentsem asutus seletama, mida seadusest tuleb välja lugeda, mis seadus sisaldab. (V a h e l h ü ü e.) Seaduste tõlgitsejaks on meil kompetentsem asutus kui Riigikogu, nimelt Riigikohus, ja Riigikohus on seletanud, kuidas seda seadust tuleb tõlgitseda. (V a h e l h ü ü e.) Riigikogus võis mõni üksik olla teisel arvamisel, aga need tema arvamised ei ole Riigikogu poolt vastuvõetud seaduses leidnud vastavat väljendust. Kui esitatud seaduseelnõu üldse võiks vastu võtta, siis küll ainult nende parandustega, mida rkl. Eliaseri kavatses teha seaduse II lugemisel. Sel kujul, nagu eelnõu praegu on esitatud Riigikogule, ei ole see kuidagi vastuvõetav. Ma isiklikult arvan, et isegi need parandused, mis rkl. Eliaseri kavatses teha, ei suuda käesolevat eelnõu õiguslikult ja juriidiliselt vastuvõetavaks teha.

Selle eelnõuga riik tahab anda soodustusi võlgnikule võlausaldajate arvel. Ei ole

aga sugugi kindel, et alati võlgnik on see, keda peab toetama, kellele vaja võlausaldaja arvel erilist vastutulekut üles näidata. Kui Riigikogu enamus loeb seaduseelnõu vastuvõetavaks, siis igatahes parandused, mis siin tehakse, tuleksid anda üldkomisjonile, et see võiks neid põhjalikumalt kaaluda. Nii Riigikogu koosolekul parandusi vastu võtta, mis väga sügavalt lõikavad tsiviilvahekordadesse. — see ei lähe.

A. L e p s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Igal seadusel, mis vastu võetakse, on oma mõte, nii ka sellel seadusel, nimelt, et seda suurt oksjonilainet seisma jätta, mis praegu levimas. Kui aga seaduseelnõu sarnasel kujul maksuma hakkab, nagu Riigikohus seletas, siis ei saa oksjonilaine seisma jääda, sest sellel seadusel ei ole õieti mingit mõju ja ta on paljaks paberiks, kui vara juba aresti alla pandud. Kui nüüd tõesti tahetakse selles asjas vastu tulla, siis peab see ettepanek vastu võetud saama. (V a h e l h ü ü e.) Ei saa majapidamist ära hävitada, sest see on majapidamise hävitamine, mis praegu sünnib.

Mis puutub sellesse, et parandusi tuleks kaaluda üldkomisjonis, siis üldkomisjonis on seda asja küllalt kaalutud, ja see seaduseelnõu on niivõrt läbi arutatud, et II lugemisel võib tarvilikke parandusi siin teha. Ma arvan, et ei ole tarvis rkl. Eliaseri poolt tehtud parandust. Siin on parem see tekst, mida härrad Vreeman ja Tamm esitasid, sest seal on öeldud selge sõnaga: käesoleva seaduse maksmahakkamisel vabaneb aresti alt varem üleskirjutatud vallasvara, mis loetletud selle seaduse esimeses osas. Siin on välja öeldud selgesti, mis aresti all on. Kui seadus hakkab maksuma, siis vabanevad aresti alt kõik need varandused, muidugi selles osas, mis raudvaraks loetakse.

Üldkomisjoni tekst on ebamäärane. See ütleb: käesoleva paragrahvi punktide 8 ja 10 eeskirjad on maksvad ka nende varanduste kohta, mis enne 11. detsembril 1931 aresti alla pandud, mille suhtes enampakkumised tunnustatud või tunnustatakse mitte toimunuks või tühisteks ja võlgniku palvel kuuluvad nendes punktides tähendatud varandused aresti ja müügi alt vabastamisele.

Võib-olla et mingit enampakkumist ei ole olnud. Nii et see tekst on segane. Selles mõttes oleks rkl-te Vreeman'i ja Tamme ettepaneku tekst parem. Vastavad parandused tuleksid teha II lugemisel.

Mis puutub härra Johanson'i parandusse, siis ei ole ma kuskil mujal seda kuul-

nud, kui ainult Lätis, kus on antud palkadele obligatsioonide ees eesõigus. Aga see on nonsenss, mujal seda ei ole, ja sellepärast ei ole tarvis seda põhimõtet ka meil hakata läbi viima.

Aruandja J. H o l b e r g (lõpusõna): Ma tahaksin lühidalt üht öelda: kui seadus üldkomisjonis esimest kord vastu võeti, siis oli komisjonis see küsimus kõne all ja arutamisel, — ma näen, rkl. Eliaser kõigutab pead, võib-olla tema seal ei olnud, — ja seal küsiti, kuidas mõista, kas seadus mõjub ka nende varanduste peale, mis aresti all ja müümata. Siis ütles kohtuministri esindaja, et iseenesest mõistetav, see on protsessuaalne norm, ja niisugustel normidel on tagasiulatav jõud. Aga et Riigikohus on teisiti seletanud, ta ei ole võtnud seda kui protsessuaalset normi, vaid kui materiaalselt õigust, siis sellest ongi lahkumine. Üheltpoolt on üldkomisjoni tahe, teiselt poolt seaduse tekst. On palju juriste, kes seletavad, et Riigikohtu seletus ei ole õige, vaid üldise põhimõtte alusel seadusel oleks pidanud nende küsimuste suhtes olema tagasiulatav jõud. (V a h e l h ü ü e.)

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel 27 häälega 18 hääle vastu.

R. V r e e m a n (korra kohta): Teen ettepaneku:

lõpetada käesolev koosolek ja määrata 15 min. pärast uus koosolek, võttes päevakorda: Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjas Tsiviilkohtupidamise seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

Pärast teise koosoleku lõppu määrata 15 min. pärast kolmas koosolek, võttes päevakorda: Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjas Tsiviilkohtupidamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel ning selle järele teised arutamatajäänud punktid esimese koosoleku päevakorrast.

Põhistus on see, et seaduse makspanek on eriti kiire. Juba reedel oleksime pidanud kolm koosolekut tegema ja seaduse vastu võtma. See oleks täiesti põhjendatud olnud. Teate ju, kuipalju nuttu ja muret on seepärast, et viimane vallasvara raasuke ära hävitatakse. Sellest ei ole kreditoridel kasu ega ka võlgnikkudel endil.

Aruandja J. H o l b e r g: Teen ettepaneku,

käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalist vahega mitte pidaa.

A. Re i: Ma vaidlen rkl. Vreeman'i ettepaneku vastu. Sõna võttes esimesel lugemisel ma juba tähendasin, et paranduseettepanek, mis rkl. Eliaseri poolt tehtud...

J u h a t a j a: Meie ei ole seda küsimust veel otsustanud, praegu on aruandja ettepanek otsustamisel.

A. Re i: Ma vaidlen ka aruandja ettepaneku vastu. Ma tahtsin ettepaneku teha korra kohta, et käesolev seaduseelnõu antaks üldkomisjoni paranduse-ettepanekute kaalumiseks, mis tehtud rkl. Eliaseri poolt ja mis tingimata nõuavad kaalumist komisjoni poolt. Kui seaduseelnõu komisjoni antakse, siis ei või kindel olla, et komisjon jõuab enne kolme päeva möödumist esitada seaduseelnõu II lugemiseks. Sellepärast vaidlen aruandja ettepaneku vastu ja teen kirjaliku ettepaneku, et seaduseelnõu antaks üldkomisjoni.

J u h a t a j a: Hääletamisele tuleb aruandja ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepaneku poolt on 31 häält, vastu 27 häält. (H ü ü d e d: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 38 häält, vastu 30 häält, erapooleitud — 21, seega on ettepanek vastu võetud.

Rkl. Re i't on ettepanek, anda seaduseelnõu I ja II lugemise vahel üldkomisjoni. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 28 häält, vastu 33 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Vreeman'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 33 häält, vastu 29 häält. (H ü ü d e d: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 34 häält, vastu 37 häält, erapooleitud — 1, seega on ettepanek tagasi lükatud.

9. Rahvusvahelise põllumajandusliku hüpotekaarkrediidi seltsi asutamise konventsiooni, asutamiskirja ja põhikirja kinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Jaanis: Juba 1927. a. saadik, tähendab ajast, kus Genfis oli koos rahvusvaheline majandusekonverents, tõsteti üles agraarkrediitide küsimus, ühenduses majanduslik-

kude raskustega, eriti põllumajanduse alal. Vahepeal on peetud üksikuid konverentse, et lahendada mitmesuguseid agraarküsimusi, teiste hulgas ka agraarkrediidi küsimust, Varssavis ja Bukarestis. Nii on see küsimus päevakorral olnud terve rida aastaid, ja lõpuks on maikuu möödunud aastal Rahvasteliidus alla kirjutatud 24 riigi esindaja poolt konventsioonile, mis kannab nime: „Rahvusvahelise Põllumajandusliku Hüpotekaarkrediidi Seltsi asutamise konventsioon.“ Selles konventsioonis on ette nähtud rahvusvahelise agraarkrediidi korralduse loomine nõndanimetatud Rahvusvahelise Põllumajandusliku Hüpotekaarkrediidi Seltsi kaudu, kelle asukoht oleks Genfis. Peale selle konventsiooni on Rahvasteliidu nõukogu poolt samuti välja töötatud seltsi asutamiskiri ja põhikirja. Asutamiskirja ja põhikirja kohaselt võivad kõik riigid, kes ratifitseerinud konventsiooni, tähendab, oma seaduseandluse kaudu vastu võtnud agraarpanga asutamiskirja ja põhikirja ühes selle konventsiooniga, saada agraarpanngast laenu. Eesti on võtnud osa neist nõupidamistest Genfis, ja Vabariigi Valitsus on esitanud rahaasjanduse komisjonile kinnitamiseks selle konventsiooni, mis on Genfi nõupidamiste tulemus. Põhikirjas on ette nähtud, et agraarpank moodustatakse aktsiaseltsi näol, kellel oleks 100.000 aktsiat 250 miljoni kuldfrangi väärtuses, kusjuures osatähed lastakse välja kahes osas. Esimene nõndanimetatud A osa 25 milj. kuldfrangi suuruses ja peale selle, kui see on realiseeritud, siis ülejääv B osa. Agraarpank hakkaks töötama siis, kui A liigi aktsiad on realiseeritud 25 miljoni kuldfrangi suuruses. Ühtlasi oli ette nähtud, et luuakse emiteeritavate obligatsioonide kõrval sama suur, s. o. 25 milj. kuldfrangiline garantiifond.

Eesti osamaks garantiifondi on 93.500 krooni. Arvesse võttes seda, et agraarpank, kuigi ta ei tööta praegu, teatud võimalusi pakub tulevikus rahvusvahelise agraarkrediidi saamiseks, ja et meie agraarkrediit kodumaal piiratud, on esitatudki ettepanek, et Riigikogu ratifitseeriks selle konventsiooni. Teen ettepaneku rahaasjanduse komisjoni nimel, võtta vastu I lugemisel rahvusvahelise põllumajandusliku hüpotekaarkrediidi seltsi asutamise konventsiooni, asutamiskirja ja põhikirja kinnitamise seadus.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

10. Kohtumaksude ja -kulude asjas administratiivkohtukorra muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Jõeäär: Üldkomisjoni seletuskirjas ettetoodud põhjendustel teen ettepaneku, seaduseelnõu esitatud kujul vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

11. Endiste gildide varade korraldamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei: Lugupeetud Riigikogu liikmed! 9. juunil 1920 Asutava Kogu poolt vastuvõetud Seisuste kaotamise seadusega kaotati Eesti riigis kõik seisused ja seisuste varandused likvideeriti ning anti riigi valitseda. Muu seas selle seaduse III osa § 5 ütleb: „Gildide liikuvad ja liikumata varandused ühes arhiivide, kirjade ja raamatukogudega, samuti ka nende valitsemisel olevad varandused ja nende poolt ülevalpeetavad asutused võetakse vabariigi valitsemisele tööja hoolekandeministeeriumi kaudu, kes ajaviitmata on kohustatud ette panema seadusandlikule võimule seaduse eelnõu ülevõetud varanduste edaspidise saatuse kohta. Linnade omavalitsuste poolt gildede valitsemise alla antud varandused antakse linnadele tagasi.“

Selle seaduse paragrahvi täitmine oli viibinud mitmesugustel põhjustel kaua aega, kuna küsimus oli keeruline ja gildede varanduste lõpliku saatuse äramääramine osutus võrdlemisi raskeks. Gildede varandused olid Seisuste kaotamise seaduse järgi vabariigi valitsemisel töö-hoolekandeministeeriumi kaudu. Ühe osa varanduste saatus määrati ära, teine osa aga oli seniajani vabariigi valitsemisel. 20. mail 1931 Vabariigi Valitsus lõpuks esitas Riigikogule käesoleva seaduseelnõu, mis lahendab kõigi gildede varanduste saatuse. Selle eelnõu arutamine komisjonis kestis pikemat aega. Komisjoni koosolekul võimaldati oma seisukohti avaldada mitmesugustele asutustele ja organisatsioonidele, kes arvasid endil olema moraalseid või juriidilisi õigusi nende varanduste kohta. Pärast põhjalikku kaalumist eelnõus tehti mõnesugused parandused, mille kohta lähemad seletused ja põhjendused leiduvad seaduseelnõu seletuskirjas, mis komisjoni poolt Riigikogu liikmetele välja jagatud. Need parandused seaduseelnõu oluliselt ei

muuda, vaid kannavad suurel määral redaktsioonilist iseloomu. Enam-vähem oluline muudatus on vaid see, et Vabariigi Valitsus kavatses oma seaduseelnõu § 5-das anda Tallinna Börseseltsile Tallinna Suurgildi kinnisvara Tallinnas Pikal tänaval nr. 17 ja Laial tänaval nr. 16; kuid põhjusel, mis lähemalt ette toodud eelnõu seletuskirjas, leidis komisjon kohasema olema, kui kinnisvara jääb riigi valitsemisele, misjuures selle kasutamise otstarb on seaduseelnõus lähemalt ära määratud. Kuna seaduseelnõu põhjendus on toodud Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seletuskirjas ja paranduste kohta, mis komisjoni poolt tehtud, samuti on põhjendused antud seletuskirjas, sellepärast ei hakka ma neid põhjendusi üksikasjalikult siin kordama ja teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

V. Hasselblatt: Lugupeetud rahvasaadikud! Minu rühma seisukoht gildede varanduse jagamise asjas on Riigikogul juba teada. Meie oleme selle seisukoha juba avaldanud 1920. aastal ja ka siis, kui 1926. aastal see seaduseelnõu pisut teisel kujul esitati Riigikogule vastuvõtmiseks. Kui 1920. aastal arutati Seisuste kaotamise seadust, siis nii aruandja kui ka väga mitmed kõnelejad seletasid, et seisused olid sel ajal juba kaotatud. Nad olid kaotatud Vene seadusega Kerenski valitsuse ajast, nad olid faktiliselt kaotatud Põhiseadusega, kuid siiski võeti see seadus vastu, et seda printsiipi ka eriseaduses kindlaks teha. Minu rühm oli tookord selle seaduse vastuvõtmise poolt, kuid lükkab tagasi need järeldused, mis tehti gildede varanduse suhtes. Gildede varandustega toimetati nii, et varandus anti töö-hoolekandeministri valitsemisele ülesandega, et viibimata esitataks Asutavale Kogule eriseadus, kus ette nähakse, kuidas toimetada selle varandusega. See viibimata esitatav seadus ongi praegu arutuselolev seadus, ja sellega viivitati mitte vähem kui 12 aastat. 12 aastat oli selleks tarvis, et selgusele jõuda, kuhu minna selle varandusega, mis gildedelt ära võeti. Pärijatena esinevad mitmed institutsioonid: riik, omavalitsused ja majanduslikud organisatsioonid, nagu kaubandus-tööstuskoda. See seadus ei ole esimene gildede varanduse äravõtmise seadus. Gildede avalik-õiguslikud ülesanded said ära kaotatud de facto 1889., de jure 1917. aastal. Kui 1877. a. pandi maksma linnadekorraldus — Städteordnung —, siis

Vene valitsus nõudis, et gilded annaksid kõik varandused linnadele, mis kommunaalisel alusel nende käes valitseda olid. Varandused said eranditult üle antud linnadele. Mis jäi järele? Järele oli jäänud ainult nende asutusline varandus, tähendab, hooned ja nende vähesed hõbeasjad. Rohkem varandust neil ei ole. Viimased gildede avalik-õiguslikud ülesanded said ära kaotatud, kui magistraat sai ära kaotatud 1889. aastal. Eesti Vabariigi elluastumise ajal ei olnud gildedel mingisuguseid avalik-õiguslikke ülesandeid. Viimased õigused kadusid maksudevalitsuse ja kirikukonventide muutmisega. Neil ei olnud sellega teisi õigusi, kui neid iga eraasutus Eestis omada võib. Viimase 50 aasta jooksul oli gildede liikmeid kõikidest seisustest. Mina ise olin Tartu Suur-Gilde liikmeks, ilma et mina ise või keegi minu eesistadest oleks kaupmees olnud.

Riigikohtus sai see küsimus arutatud. Riigikohus lükkas kaebuse varanduse ülevõtmise kohta tagasi tähendusega, et seaduseandja 1920. a. pidas silmas ka need gilded, kelle varandust täna jagatakse. Riigikohus ei ole tähendanud, et sisult need gilded olid koormatud avalik-õiguslikkude kohustustega, ja et neil oleks avalik-õiguslik iseloom. Seda küsimust ei ole Riigikohus puudutanud, ja meil ei ole õiguslikke põhjusi, mis sunniksid meid gildede varandust kui eraasutuste oma ära võtma.

Minule vastati seaduse arutamise juures. et ükskõik kuidas gildede varandused tekkinud, gildedel olla olnud võimalus varanduste omandamiseks ainult nende eelistatud positsiooni tõttu. Tahan näitusega selletada, et see arusaamine on eksitus. Täna iagamisele tuleva varanduse seas on Tartu Mariengilde maja. See gilde andis üle nii kui teisedki 1877. a. oma kommunaalse päritoluga varanduse, ainukeseks varanduseks jäi temale hõbe tuhatos. Gilde maja osteti liikmete maksudega, s. o. teda osteti ilma rahata, sest et maja oli võlgadega koormatud, ja võlgu tasuti sel ajal, kui gildede liikmetel enam mingisuguseid õigusi ei olnud. Missuguse kõlblise õigusega tohime seda varandust ära võtta inimeste käest, kes seda oma vaevaga omandanud! Sama lugu on inventariga, mis kingitud gildevendade poolt, kes suuremalt osalt täna veel elavad. Tean, et minule vastatakse selle peale: See olla väga hea, väga õige, mis ma ütlen, aga et gilded ei ole enam olemas. siis tuleb nende varandus päranduse teel korraldada. Minu härrad, tahan alla kriiputada, et gildedel, kui nad ära kaotatud,

ei olnud ühtki ülesannet, mis oleks vastolus meie üldiste seadustega, ja nende tegutsemine viimase paarikümne aasta jooksul ei näita mitte üht tegu, mis oleks vastolus ülesannetega, mis lubatud meie seltside ja ühingute seadusega.

Ja ma tahaksin veel küsida, mispärast ei saa meie seda teed käia, mida käisid teised riigid? Teistes riikides ei ole seisuste kaotamise juures nii talitatud, ei ole varandusi ära võetud, näiteks Soomes ja Lätis, kus gilded praegusel ajal olemas ja varandused nende käes. Kui Gotlandi saarel seisused kaotati, siis ühtlasi kaotati Kanut-Gilde õigusi, mis asutatud samal aastal kui meie Kanut-Gilde, ja see Visby Kanut-Gilde on tänapäeval olemas ja varandus on ta käes. Teil, minu härrad, on selle seaduse arutamisel kõige tähtsam otstarbekohasuse küsimus, ja teile arusaadavatel põhjustel see varandus ei ole kallis. Aga on palju inimesi, kellega lugu on teine, inimesed, keda mina siin esitan. Ja ma väga kahetsen, et midagi ei ole öeldud asjade kohta, millel on ainult pieteedi väärtus, nagu päevapildid, kingitused, mis 12—15 aastat tagasi gildede annetatud, et nende asjade kohta, mis paar aastat tagasi kingitud ja mille kinkijad praegu veel elavad, ei ole mitte tähendatud, et neid antaks tagasi nendele, kellele nemad väärtuslikud on.

Ma tean küll, et minu sõnad vaevalt suudavad teid viia veendumusele, et midagi teist peaks vastu võtma kui seda, mis teile ette pandi; aga ma lugesin oma kohuseks teid informeerida selle üle, kuidas meie neid asjaolusid omalt seisukohalt näeme ja tunneme.

Vaheaeg kl. 19.05 min. — kl. 19.25 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

T. Kalbus: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sõna võttes käesoleva seaduse puhul, tahaksin peatuda ainult ühe küsimuse juures ja nimelt Kanut-Gildede maja juures. Nagu selle seaduseelnõu § 4 ütleb, antakse Kanut-Gildede maja omanduseks kaubandus-tööstuskojale ilma ühegi kohustuseta. Minu arvates see seisukoht ei ole mitte õige. On teada, et gildede varanduse kogumisest on osa võtnud nii mitmed ringkonnad, nende hulgas ka käsitöölise ja väiketöösturite organisatsioonidesse koonduvad ringkonnad. Sellepärast oleks loo-

mulik, et kui gildede varanduse küsimust lahendatakse, ei peaks ka neid organisatsioonide ära unustatama. Käsitööliste ja väiketöösturite organisatsioonid mängivad meie riigielus ja eriti rahvamajanduses väga suurt osa. Sellepärast ei võiks meie üksikõikselt neist mööda minna. Teisest küljest meie aga teame, et need organisatsioonid on palju nõrgemad, ja sellepärast ka nende varanduslikud seisukohad on palju nõrgemad kui nende ringkondade omad, kes on end koondanud kaubandus-tööstuskoja ümber. Sellelt seisukohalt välja minnes tein ma Riigikogu üldkomisjonis ettepaneku, et Kanut-Gildede maja, mis asub Pikal tänaval — ja nagu teada, asus selles senini Tallinna tehnikum, — antakse küll kaubandus-tööstuskoja omanduseks, aga teatavatel tingimustel, ja nimelt et Vabariigi Valitsusel oleks õigus määrata väiketöösturite ja käsitööliste organisatsioone kasutama Kanut-Gildede ruume. Sellele seisukohale ei vaielnud komisjonis vastu ka kaubandus-tööstuskoja esindaja, ja sellepärast oleks loomulik olnud, et see kitsendus oleks viidud seaduse § 4. Kahjuks aga üldkomisjoni enamus lükkas selle ettepaneku tagasi. Ma juba tähendasin, mispärast oleks vajalik see parandus vastu võtta, pikemalt sellejuures enam peatuma ei hakka. Ma tahtsin ainult teatavaks teha, et neid seisukohti, mida ma komisjonis kaitsesin, kaitsen ka praegu, ja tahan II lugemisel teha vastavad parandused § 4 juures, mis annaksid õiguse Vabariigi Valitsusele, määrata käsitööliste ja väiketööstuste organisatsioonidele selles majas ruume kasutamiseks, millest § 4 jutt.

J. Vilms: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma teen selle seaduseelnõu arutamise puhul kõigepealt ettepaneku, et selle arutamine katkestataks kuni käsitöökoja seaduseelnõu Riigikogu poolt kas vastu võetakse või tagasi lükatakse. Selle ettepaneku põhjenduseks toon ette järgmist: Seadus, mis praegu käsitleb endiste gildede varanduste korraldamist, teeb tegemist väga paljude kinnisvaradega nii Tallinnas kui mujal. Kui saab loodud käsitöökoda, mis välismaal igalpool suuremalt jaolt gildede asemel ellu kutsutud, siis loomulikult on tal tarvis maja, kinnisvarasid, samuti kapitali, mis varadest kogunenud, et oma tegevust arendada, nagu see käsitööstuse edendamiseks vajalik. Kui meie aga praeguse seadusega anname varandused Narvas, Tartus, Tallinnas ja mujal ära kas omavalitsustele või kaubandus-tööstus-

kojale, siis ei saa neid enam nii kergesti nende käest võõrandama hakata. Kuna aga käsitöökoda kindlasti tulema saab, nagu välismaal on, ja et ta vajab tegevuse arendamiseks teatavaid varasid, siis on loomulik, et seaduseelnõu arutamine seni saaks katkestatud, kuni käsitöökoja seaduseelnõu kas vastu võetakse või tagasi lükatakse.

Pikemaks põhjenduseks tahtsin tuua üksikuid ülevaateid selle kohta, mis oli komisjonis, kus seda seadust arutati ja katsuti õigustada seadust sarnasel kujul, nagu see meile esitatud.

Kõigepealt vaieldi vastu sellele, et käsitöö organisatsioonidel ja käsitöölistel ei ole õigust nõuda osa varandust, mis on kogutud. Siin on aga suure eksitusega tegemist. Käsitöölistel ei ole mitte üksi ajalooline õigus, vaid ka sotsiaalne ja moraalne õigus nende varade kasutamiseks.

Vaatame ajalugu. Kanut-Gilde tekkis aastal 1320, millest hiljem, aastal 1363, eraldus kaupmeeste gilde. Sellest ajast on meistrite Kanut-Gilde olemas, ainult Olai gilde, mis oli Rootsi ajal Kanut-Gildes, kuid eraldus ja lõpetas tegevuse. See gilde sisaldas sadamatöölisi, voorimehi, mitte aga käsitöölisi. Ei töölised, või selleaegse nimega — sellid, ega õpipoisid ei kuulunud Kanut-Gildesse ega teistesse väike-gildedesse. Sellidel oli oma kassa, mida nimetati „ladeks“. See kassa seisis meistrite järelevalve all. Kassa, ning kus nad koos käisid, oli hiljuti seal, kus asub praegu saksa noortemeeste selts Toompealt alla minnes. Gilde varandused kogunesid maksudest, mis saadi, maja ise said Vene keisrinna poolt, see on gilde maja, mis asub Pikal tänaval. Muud varandused koguti meistrite maksudest. Sisseastumise maksud olid esialgu väikesed, viimasel ajal tõusid need aga suuremaks.

Mul on käes Kanut-Gilde Bruderbuch — vennasraamat — 1850. aastast alates, mis on notariaalselt kinnitatud nende dokumentide järgi, mis riigi poolt mõni aeg tagasi ära võõrandati ja kuskile arhiivi on mahutatud. Koopia on tehtud notar Linna-mäe poolt. Alates 1850. aastast on 385 gildimeistrit raamatusse sisse kantud, nende vanemaks saamised, ajad, millal toolid said, missuguseid makse maksid, — see kõik on täpselt kirja pandud. Makseti alguses sisseastumise maksu 8 rubla, siis olid veel igasugused teised maksud, 3 rubla makseti siis, kui toolid said. Maks tõusis viimati 24 rublani ja oli 30 rubla siis, kui gilded kaotati. Nii on dokumentaalselt kindel, selle vastu ei saa vaielda, et gilde-

meistrid on selle raha kokku pannud. Tingimata üks osa varandusest, mida näeme nende majade ja varanduste näol, ja mida jagame, on nende poolt kokku kogutud. Kui Seisuste kaotamise seadus vastu võeti Asutava Kogu poolt, siis nägi seadus ette sihid, kuhu varandused pidid minema. § 3 nägi ette, et põllumajanduslikud varandused lähevad üle põllutööministeeriumile, hoolekandevandused — sotsiaalministeeriumile, koolid — hariduseministeeriumile j.n.e. Samas mõttes rääkis ka seaduse aruandja Olesk ja endine Riigivanem härra Päts. Härra Päts ütles siis sõna-sõnalt järgmiselt, mida stenogrammist võime lugeda: „Gilded olid linnades iseseisvad korporatsioonid, kes varandusi kogusid, olid teatavate elukutsetega ühendusse seatud. Neid praegu linna kätte anda või üldse heategevaks otstarbeks ära kasutada ei oleks õiglane ega otstarbekohane. Sellepärast on soov üldine, et põhimõtte järele saaks käidud, nimelt et sellele huvide kogude kandjale varandused üle antaks, kelle eelkäijate poolt nad korjatud on.“ Tähendab, seaduseelnõu andja kui ka seaduseelnõu vastuvõtjad sel ajal olid arvamisel, et need varandused, mis praegu võõrandatakse gildede käsitöölise käest, saaksid sellele ringkonnale edasi antud. Härra Martna, kes sel ajal seda Seisuste kaotamise seadust pooldas, rääkis sellest seisukohast, et on tarvis varandusi eksproprieerida. Need olevat kogutud sellide ja õpipoiste ihust ja verest, ja sellepärast on tarvis või arusaadav, kui see neile tagasi antakse. Selle kaitseks võiks niipalju öelda, et käsitöölise seltsid või gildede liikmed suurelt osalt, peaaesjalikult viimase aastasaja jooksul, on need varad kogunud, kuna linn ega teised asutused ei ole nende varanduste kogujad olnud. Siin tulevad ka teised küsimused esile, nagu härra Hasselblatt ütles, et ka need varandused, mis nad ostsid omale, on ära võetud. Siin ei oleks põhjust mingeid eksproprieerimisi ette tuua, või seda, et sellid on ise selle kokku kogunud, või et riik oleks vastu tulnud mingi kindlustusega, nii et selles mõttes oleks õigus tööliste organisatsioonidel saada tunnustatud osa endiste gildede varandusest.

Kui võtame käsitöölise sotsiaalse ja majandusliku külje, siis küsime, kas sotsiaalsest ja majanduslikust küljest need varandused, mis sel ajal olid kogutud, praegu ei peaks edasi töötama? Kas need varandused ei peaks saama samaks otstarbeks kasutatud? Siis statistika räägib meile järgmist keelt: 1923. a. rahvaluge-

misel tehti vahet järgmiste kategooriate vahel tööstuse alal. Töötavate inimeste kohta oli erilahter, kuhu märgiti üles peremehed ilma palgalisteta. See tähendab üksikud inimesed, kes töötavad. Need on, nagu statistika kuukiri ütleb, käsitöölised, ja neid inimesi, kes töötavad aktiivselt, oli 28 tuhat sellel aastal. Teises erilahtris loeti üles peremehed palgalistega, kes pidasid töölisi, need oleksid meie praeguse arusaamise järgi väike- ja kesktöösturid, kes on suuremalt jaolt ka käsitöösturid, neid oli umbes 4 tuhande ümber. Täitsa erilahtris olid aga palgatöölised, ja neid oli umbes 10 tuhat, võib-olla 14—15 tuhat, sest väike- ja kesktööstuses lähevad vahel arvud segamini, aga igatahes üle 10 tuhande kindlasti. (V a h e l h ü e.) Õppige seda tundma, siis rääkige, vana kooliõpetaja peaks teadma rohkem keelt. Nii on kokku umbes 42 tuhat inimest, kes tööstuses käsitöölisena teenistust leiavad. Teame, et vabrikutes samal ajal oli ligi 30 tuhat töölisi, tähendab hulga vähem. Sellega annab käsitööstuse ala praegu palju rohkem teenistust kodanikkudele kui vabrikud. Peale selle ei tohi unustada, et vabrikutöös on perekonnaliikmeid, nii mehi ja naisi, palju rohkem töös kui käsitööstuses. Seega perekonnad ja inimesed üldse saavad leiba käsitööstuses palju enam kui suurtööstuses. Võib-olla arvatakse, et see vahetõrk on ehk ainult Eesti kohta sarnane, kuna Eesti on väiketööstuse maa ja suurtööstusel siin suurt pinda ei ole.

Võrdluseks võiks tuua andmeid Prantsusemaalt ja Saksamaalt, kus samasugune vahetõrk valitseb. Prantsusemaal 1926. aastal oli 1.436.000 ettevõtet, neist 958.251 väike-käsitöösturit, 32.497 kesk-käsitöösturit ja 25.287 suur-käsitöösturit, kokku 1.310.963 käsitöö ettevõtet. Suurtööstusi on seal üle sajatuhande. Kokku oli aga inimesi ametis käsitööstuses 2.328.787, üldse aga tööstuses 4.700.000. Seega siis käsitööstuses said leiba suurtööstuses väga kõrgele järjele jõudnud Prantsusemaal ligi 50% töölistest! Saksamaal oli 1927. a. umbes 4 miljonit töölisi, neist 1½ miljonit käsitööstureid. Siia juurde tulevad lugeda ka kodutööstuses leiduvad käsitöölised, neid oli umbes 500.000. Nõnda et need vahetõrked on umbes samad, mis Eestiski.

1927. a. kirjutab professor Sombart, et väga imekspandav on praegusel kapitalistlikul ajajärgul see, et käsitööstuses ligi pool tööstuses töötavaist inimestest leiba saavad. Ma tahan sellega öelda: kui käsitööstus nii suure rahvamajandusliku täht-

susega on ja kui ta rohkem leiba inimestele annab kui suurtööstus, siis peab temaga ka vääriliselt ümber käima, aga mitte nii, nagu praegu selle seaduse puhul ümber käiakse.

(Sekretäri kohale asub sekretär A. Schulbach.)

Välismaal on olemas teised vahekorrad. Seal on käsitöökojad, igasugused koolid, kongressid, valitsuse toetused, valitsuse abirahad j.n.e. Gildede varandused ei ole seal ära võetud. Nii on näiteks Saksamaal ja Lätis. Isegi Nõukogude Venes pannakse käsitöö peale erilist suurt rõhku. Meie ei ole aga kuskilt maalt mingit eeskuju võtnud. Sellega siis ei ole olukord üldiselt majanduslikult käsitööstuse halvendamise mõttes muutunud, vaid olukord on jäänud selleks, mis ta oli enne. On olemas käsitöö organisatsioonid, meistrid, õpilased, õppinud töölised või sellid, kõik on õieti jäänud Eestis tegelikult järele, mis oli enne seisuste kaotamist gildede ajal. Ei ole midagi oluliselt muutunud, vaid on tegemist vägivaldse seisukorra hindamisega käsitööstuse kahjuks, nagu ei oleks käsitöolist üldse, nagu ei töötaks ta, nagu ei oleks ta tähtis majanduses j.n.e. Muutunud on vaid see, et suurtööstus on tekkinud, ja see on olukorda muutnud, aga käsitööstus kui sarnane on jäänud, võitleb oma olemasolu eest, ei ole vähenenud oma tööliste arvu poolest, tuleb isegi uusi käsitööharusid juurde, nii et ei saa käsitöö langusest rääkida. Nii arvati omalajal, kui suurtööstus ähvardas oma alla kõik võtta, mistõttu käsitöö peale hakati halvaks panevalt vaatama. Nüüd aga näeme, et käsitöö elab ning nõuab väärilist tähelepanu rahvamajanduses. Sellega siis moraalselt ja rahvamajanduslikult peame tunnustama, et gildede varanduse jagamise seadus ei ole õige ja otstarbekohane, vaid on tegemist väga vildaka seadusega.

Nüüd läheme teise küsimuse juurde. Öeldakse, et on antud varandused suuremalt jaolt, eriti Tallinna Kanut-Gilde maja kaubandus-tööstuskojale, kes käsitööstust peab edendama. Meie peame kaubandus-tööstuskoja küsimuse juures natukene peatuma, et selgitada seda väidet. Kõigepealt kaubandus-tööstuskoja põhikirjas ei ole räägitud käsitööst kui sarnasest. Käsitöö on aga suur ala. Vanasti käsitöö õitseajal oli neid alasid, kus käsitööd tehti, mitu sada, praegu on järele jäänud umbes 40 ümber. Käsitöö ja tööstuse vahel valitseb suur vastolu. Kui suurtööstus arenes, oli

karta, et käsitöö üldse ära kaob. Mõned alad on vähenenud ja hoopis kadunud. Ütleme näiteks kangakudumine. Kangrud on laias ulatuses kadunud, ainult mõnes kohas erilise korralduse tõttu, nagu Lyonis, Prantsusemaal, siiditööstuses, on neid olemas. Seal on aga teine korraldus. Masinad, suur tööjaotus, massiline produktsioon on katsunud käsitööalasiid kaotada ka väga paljudel teistel aladel. Kuid ei ole seda suutnud peale mõne üksiku ala. Näiteks ei ole suurtööstus, kus masinad tarvitusel, suutnud kaotada kingseppa. Kingsepp on jäänud omaette oskusetööliseks, kunstnikuks, ettevõtjaks, kes ei mõtlegi ära kaduda, vaid edasi elab. Mis meie oludesse puutub, siis teame, et meil väikekingsepad väga edukalt võistlevad suurtööstuse toodanguga. Selletõttu, kui sarnane vastolu on olemas, juba põhimõttelikult ei saa arvata ega öelda, et kaubandus-tööstuskojas need kaks suurt vaenlast suudaksid rahulikult koos töötada, ilma et siin üksteisele kahju võiks sünnitada, ilma et üks pool võimu oma kätte võtaks. Teiseks on kaubandus-tööstuskoja konstruktsioon sarnane, et temas on üksikud tööstuse, kaubanduse ja laevanduse alad loetud ühevääriliseks. Nii saab 35 pangapidajat, kui võtame 1925./1926. aasta, siis 1.668 suur- ja keskaupmeest, 3.946 väikekaupmeest, 125 suurtöösturit, 2.421 kesk- ja väiketöösturit, 344 laevnikku kõik ühepalju õigust valida oma esitajat igasse sektsiooni. See 20-liikmeline sektsioon võib valida nõukogusse 2 oma esitajat. Ükskõik kuipalju kedagi on, igasse sektsiooni võivad nad ühepalju esitajaid valida! 35 pankurit, 344 laevnikku võivad valida oma sektsioonidesse 24 inimest, aga 28.000 töolist ei saa valida kedagi. Öeldakse, hakaku kõik väikeettevõtjateks, võtku patent ja tulgu valima. Mis mõte on aga üksikult rätsepal või kingsepal maksta patendimaksu, mis raskena tundub, et saada valimisõigust kaubandus-tööstuskotta? Sel pole mingit mõtet. Meil isegi ei registreerita käsitöölisi, seega puudub võimalus 28.000 iseseisval käsitöösturil kaubandus-tööstuskotta esitajaid valida. Kui öeldakse, et kaubandus-tööstuskoda peab hoolitsema 28 tuhande käsitöölise eest, siis räägite sellele põhimõttele vastu, et anname inimestele isetegevuse võimaluse. Lõime põllutöökoja, tahame luua tööliskoja, arstidekoja, advokaatidel on juba nende koda, aga käsitöösturile ei taha anda luba iseseisvalt oma eest välja astuda. Sellest näeme, et kaubandus-tööstuskoja põhikiri

ja konstruktsioon on sarnane, mis ei võimalda käsitööstusel õitseda ja saada kohast esitust, kes isetegevuse põhimõtte järel oma ala katsuks edendada. Peale selle tulevad veel teised küsimused esile. Nimelt kaubandus-tööstuskoja valimiste puhul on korduvalt ilmsiks tulnud, et kaubandus-tööstuskoda kui sarnane, nõukogu või juhatus, seab kandidaadid üles sektsiooni-desse, ja siis see suur lai mass, kes tahaks oma inimesi valida, peab kaubandus-tööstuskoja kandidaate valima. See on valimise paroodia. Niisugused paroodilised valimised on korraldatud viimastel kaubandus-tööstuskoja valimistel Tallinnas ja Pärnus. Peale selle on suurtööstuse ja väike-, kesknõukogu käsitööstuse vastolude kõrval ka veel teisi vastolusid kaubandus-tööstuskoja konstruktsioonis. Suurkaupmehed, kel oma sektsioon, igatahes on huvitatud teistest seadustest kui töösturid, eriti käsi- ja väiketöösturid. Suurkaupmees näeks seda tihti, et tolli kui sarnast kaupadel ei ole, et ta saaks krediidi peale välismaalt osta, suuremaid läbikäikusi teha, rohkem teenida j.n.e. Väiketööstur armastab tööstuse-saadustele tolle saada, et omandada kaitset kodumaasaadustele. Suurtööstus on jällegi vastolus käsitöölisele ja väiketööstusega. Peale selle on pankurid oma laenudega seotud suurtööstusega ja suurkaupmeestega ja ei anna laenu väiketööstusele ja käsitööstusele. Selle tõttu suurtööstus ja pangad üheltpoolt ja käsitöölised teiselt poolt ei saa head koostööd arendada. Kui teie tahate kaubandus-tööstuskotta viia käsitöölised ja käsitööala edendamise üldse, siis teie peaksite muutma kaubandus-tööstuskoja põhikirja. See tähendaks aga sedasama, kas käsitöökoda või eriline sektsioon, kes töötab käsitöö huvides. Selles ei ole mingit vahet. Igatahes praegusel kujul ei saa öelda, et kaubandus-tööstuskoda saab kaitsta käsitööstuse huvisid ja 28.000 käsitöölise huvisid. Käsitööstus nõuab erilist tähelepanu selle tõttu, et ta praegu oma keskuse, tsunftid j.n.e. ära kaotanud on, et meistrite seadus hiljuti maksma hakkas, ilma et meistreid laiemalt kaasa töötama oleks kutsutud. On väga palju probleeme käsitöö edendamiseks olemas, mida kaubandus-tööstuskoda kui sarnane ei suuda oma peale võtta, sest see koormaks teda ülearu. Tal on niikuinii palju tegevust, vaatamata sellele, et ta midagi ära ei ole teinud kaupmeeste ja teiste töösturite ja ärimeeste huvides, nagu seda kongressid ja teised koosolekud tõendavad. See on täitsa luksusasutus, mida võiks väga oda-

valt üleval pidada, kuna praegused kulud seal täiesti üleaurused on. Sellega siis peaks olema selge, et kaubandus-tööstuskoda kui sarnane ei suuda praegu kuidagi käsitööstust edendada ja käsitöölise kihte rahuldada, ja ei saa sellepärast sellega nõus olla, et kaubandus-tööstuskoda võib vabalt enda kätte saada gildede varandused.

Järgmine asutus või organisatsioon, kes saab osa gildede varandustest, on Eesti tööliklass. Mul oli pikemaid vaidlusi selle üle, kas käsitöölised on tööliklass, ja seega siis ei oleks mingit mõtet vaielda selle üle, et osa varandusi läheb tööliklassile, sest käsitöölised on tööliklass, ja kes tööliklass ei ole, need on ettevõtjad, kes kuuluvad niikuinii kaubandus-tööstuskoja alla. Sellega on aga nii, et käsitöö mõiste on hoopis teine, kui palgalise tööliku mõiste. (V a h e l h ü ü e.) Väga hea, et Teie ka käsitööd tunnistate. Oleksite Teie seda aga ennem tunnistanud, oleksite selle seaduse teisiti vastu võtnud. Ma ei karda, kui siin üht äusat käsitööd esitan. Genfi Rahvasteliidu tööbüroo juhataja Thomas, sotsialist, on toiminud käsitöö üle uurimuse ja katsete selgitada käsitöö mõistet praegusel ajal. Tema broshüür, mis Rahvasteliidu tööbüroo poolt välja antud, püüab selgitada, mis vahe on suurtööstuse, käsitöö ning tööliku vahel. Igatahes käsitöölised on omaette väikeettevõtjad, töötab tihti perekonnaliikmetega, on suur oskustöölised, tarvitab pikaajalist õppust, ei oma mingit liiga suurt tööjaotust oma töös, vaid teeb enamjagu kõik üksi ära, ehk kui tööjaotus on, siis ainult kooperatiivi korral ühistööde näol. Samuti läheb käsitöölised lahu väikekaupmehest ja väiketööstusest, kus masinat tarvitatakse. Käsitöölised on üks väikeettevõtjad, kes oma abinõudega, oma tööriistadega töötab. Sellepärast on loomulik, et Eesti rahvalugemise andmetel statistika keskbüroo ei ole lugenud neid väikeettevõtjaid, üksikuid käsitöölisi tööliklassis, vaid peremeeste kihiks. Ja sellepärast ei saaks vaielda selle üle, kas on nad tööliklass või mitte. Nad ei ole tööliklass meie ametliku statistika, samuti ka välismaade andmete järgi. Sellepärast ei ole ka õigustatud väide, et tööliklassi organisatsioonidele kindlate varanduste andmine oleks ühtlasi ka käsitöölise huvide eest väljaastumine. Osa käsitöölisi on müüdüki tööliklassi kuuluv, kuid nagu ma juba ette tõin, on see väga väike osa, umbes 10.000 ümber, ja nende pärast üks suur osa gildede varandusest anda tööliklassile, ei ole õige.

Kui meie nüüd kokku võtame asja käigu komisjonis, siis oli lugu nii, et algul ei tahetud üldse sellest teadagi, et käsitöölised olemas. Sotsialistid vaidlesid selle vastu, et käsitöölised on töolisteklassi kuuluvad, — kes seda ei ole, on ettevõtjad — kuid pikapeale tuldi niipalju vastu, et teatavad parandused suudeti läbi viia, kus käsitööliste organisatsioonidele töölise organisatsioonide kõrval lubati lahkelt ruume tarvitada. Seda aga mitte igalpool, ainult Narvas ja Tartus, kuna Kanut-Gilde maja, mis Tallinnas asub, jäeti kaubandus-tööstuskoja kasutada, ilma et oleks käsitööorganisatsioonidele lubatud ruume kasutada.

Härra Teemandi positsioon muutus aga komisjonis mitu korda. Algul oldi selle vastu, et kaubandus-tööstuskojale maja anda, taheti see seadusest välja jätta ja käsitöölistele üle anda. Pärastpoole aga loobus härra Teemant oma esialgsest seisukohast, ning on praegu täiel määral maja kaubandus-tööstuskojale andmise poolt.

Kokku võttes näeme, arvesse võttes ajaloolisi andmeid, käsitöölise suurt arvu ning majanduslikku tähtsust, et siin on tegemist puhtakujuilise poliitilise vägivallassaadusega. Siin käiakse põhimõtte järele, et töolisteklass on omalajal aidanud koguda meistrite varandusi ja on teinud seda oma suurema võimu tõttu, seepärast on tarvis see varandus praegu käest ära võtta.

Sellejuures unustatakse, et meie ei ole käinud ühegi seisusega nii karmilt ringi, isegi uussakslastele oleme maksnud tagasi, kuna aga oma inimestele, kingseppadele, seppadele j.n.e., ei tule meie vastu. Sellejuures võetakse kõik varandused ja ei anta ühtki varandust täielikult käsitöölise organisatsioonidele. Neid varandusi on palju. Neid võiks lugeda — Merepuiesteel, endine „Rahvaaed“, „Maria varjupaik“, siis teatavad maatükid, Kanut-Gilde maja Pikal tänaval, peale selle Narvas Väike-Gilde kinnisvara, Toompeal kinnisvara, mis enne võeti võõrandamise seadusega, 11 miljonit senti j. t.

Kõik võetakse ära ja tagasi ei anta midagi. Ei anta isegi ruume, ega kindlustata seda seaduses kõige suurema keskkohta, Tallinna, kohta. Käiakse põhimõtte järgi, mida on hakatud harrastama ja mis on õieti võimuteooria, mis põhjeneb kihivõitluse printsiibil, et kui võim on, siis võta! Kui vastu ei suuda hakata, siis kannata! Eesti majanduseelu teel kui ka mujal on „auvahtidena“ jutumärkides üles seadud 24 ja 25 inimest teeääres. Kui nõni

külamees mööda läheb, siis võetakse temalt kas või viimased püksid ära. Kui küsitakse, miks nii tehakse, siis öeldakse: „hakake vastu!“ Paar sotsialistide tege- last on seda öelnud, et miks lasete võtta, pange endid maksma, kus on see 28-tuhandeline käsitöölise klass? Kas komisjonis ei ole seda mitu korda öeldud? (V a h e l h ü ü e d.) Ärge nüüd tulge seletama, et see võimuteooria järgi tehtud ei ole.

Mis puutub õiglusse ja poliitilisse teotsemisse, siis pakuvad selge pildi ka kogumeeste lubadused, mis nad eelmistel valimistel andsid käsitööorganisatsioonidele. (V a h e l h ü ü e.) Põllumeeste kogude kihutusekirjanduse raamat väiketööstuse kohta ütleb: „Mis puutub gildede varandustesse, siis on see küsimus tarvis ometi kord ära otsustada, nagu põllumehed seda ammugi nõudnud, aga ainult nii, et neid varandusi mitte poliitiliste tagamõtetega ükskõik kellele antakse, vaid need antagu tagasi nende varanduste kogujate seaduslikkudele järeltulijatele.“ Vaat, kuidas öeldakse! Mis aga tehakse? (V a h e l h ü ü e.) Kas kingsepad, rätsepad ja teised käsitöölised on ametiühingutes? (V a h e l h ü ü e.) Teie võite oma osa ära võtta. Ega käsitööstu- rite organisatsioonid seda ei keela. Miks aga tahate kõik ära võtta, seitse kinnisvara ja 11 miljonit rahas?! (V a h e l h ü ü e.) Saate aru, pole neil õigust sinna minna. On käidud lihtsalt võimu põhimõ- tete järele, mis omane keskaja rüütlitele, kes võtsid vägivaldselt varandusi ära. On igatahes aga häbi demokraatlikule Eesti riigile, kes niiviisi ümber käib käsitöölis- tega, keskkihiga. Mingit sotsiaalset õigust ei ole nii talitada, vaid meie näeme siin puhast vägivaldaakti.

Juhataja: Ma viimase väljenduse rkl. Vilms'i kõnes, kus ta märgib seaduse kohta, et see on vägivaldaakt, leian haavava ja teen temale märkuse.

Rkl. Vilms'ilt on ettepanek, endiste gildede varade korraldamise seaduse arutamine katkestada kuni käsitöökoja seaduse otsustamiseni.

(H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepanek on tagasi lükatud.

Aruandja A. Rei (lõpusõna): Härra Hasselblatt'i väited on õieti tagantjärele vastuvaidlemine Asutava Kogu poolt vastuvõetud Seisuste kaotamise seadusele. Ta püüdis näidata, et Seisuste kaotamise sea-

duse eeldus, nagu oleks gildide varandused ka seisusliku iseloomuga varandused, ei ole õige. Nende härra Hasselblatti väidete vastu ei taha ma üksikasjaliselt vaidlema hakata, kuna küsimus on Seisuste kaotamise seadusega ja rea pärastiste seadustega lõplikult lahendatud. Tartu Suurgildi varanduste kohta seletas härra Hasselblatt, et need varad, mis käesoleva seadusega antakse ellukutsutavale sihtühingule, olevat kõik omandatud pärast seda, kui 1889. aastal ära kaotati gildide avalik-õiguslikud funktsioonid. Tol momendil, kui gildide avalik-õiguslikud funktsioonid kaotati, olevat Tartu Suurgildil olnud ainult üks hõbesoolatoos või -õllekann. Need väited on aga tõendamata, ja nende põhjal, kui nad oleksid tõendatud, oleks ehk siis, kui Asutav Kogu omal ajal arutas Seisuste kaotamise seadust, pidanud gildide varanduste küsimuse otsustama teisiti. Kui aga omal ajal ei ole inventuuris vahet tehtud nende varade vahel, mis gildidel olid siis, kui nad tegutsesid avalik-õiguslike asutustena, ja nende varanduste vahel, mis neil hiljem on tekkinud, kui nende avalik-õiguslikud funktsioonid ära kaotati, — kui niisugust inventuuri ei ole tehtud, siis oli Asutaval Kogul täielik õigus asuda seisukohale, et need varandused on seisuslikud varandused, kuna gildidel aastasadade kestel avaliku õiguse normide põhjal oli õigus teatud maksusid võtta, kuna gildid omal ajal olid linnaomavalitsuse organiteks, ja seepärast need varandused, mis neil olid, olid kogunenud maksustamise õiguse põhjal saadud tuludest. Kuna meie seaduseandja 1919. aastal tahtis radikaalselt kaotada kõik seisusliku korra jäänused, likvideerides näiteks rüütelkonna ja tunnustades tema varandused riigi omaks, niisama tahtis ta gildid likvideerida lõplikult, määrates nende varadele uue otstarbe. Selle uue otstarbe määramine osutus aga sel ajal keeruliseks, seda ei suudetud nii ruttu ära otsustada, ja sellepärast võeti § 5 III osas vastu sel kujul, nagu ma selle juba ette lugesin, nimelt — et need varad võetakse esialgselt vabariigi valitsemisele, ja et Vabariigi Valitsus on kohustatud kiire korras esitama seaduse, mis nende lõpliku saatuse ära määrab. Praegu ongi nende lõplik saatus äramääramisel.

Härra Vilms'i korra kohta käiva ettepaneku lükkas Riigikogu tagasi, ja seepärast ei ole selle juures vaja pikemalt peatuda. Mis puutub aga härra Vilms'i väidetesse, et käesolev seadus olevat vägivallaakt, vägivallaseadus j.n.e., siis lugu-

peetud Riigikogu koosoleku juhataja tähendas juba, et ei ole sünnis seda valitsuse poolt esitatud seadust nimetada vägivallaaktiks. Jättes aga kõrvale väljenduseviisi leian mina, et ka sisuliselt härra Vilms'i etteheide käesolevale seadusele ja seaduse esitajaile ei ole kuidagi põhjendatud.

Mis puutub käsitöökujasse, siis võidakse ju kaaluda, kas niisuguse asutise ellukutsumine on soovitav ja otstarbekohane. Praegune valitsus igatahes ei ole mitte leidnud, et meie oludes oleks vaja ellu kutsuda erilist käsitöökoda. Kui härra Vilms väidab, et käsitöö huvid ei ole kaubandus-tööstuskoja läbi kaitstud, siis võiks kaaluda, kas ei tule Kaubandus-tööstuskoja seadust kuidagi parandada, nii et ka käsitöö huvid selle asutise poolt väärilikult kaitstud oleksid. Kaubandus-tööstuskoja eesmärgiks on ühendada avalik-õiguslikul alusel kaubanduse- ja tööstusealadel tegutsevaid seltse, ühisusi ja isikuid nende üldning eritarviduste esitamise otstarbel ja valitsuse- ning omavalitsuseasutuste kõigkulgseks toetamiseks viimaste peale pandud sellekohaste ülesannete täitmisel. Kaubandus-tööstuskojal on kuus sektsiooni, kelle hulgas viienda sektsioonina on ette nähtud kesk- ja väiketööstuse sektsioon. Kui härra Vilms selle peale tähendab, et kõigil käsitöölistel ei ole valimisõigust kaubandus-tööstuskoja viienda sektsiooni valimiseks, siis võiks härra Vilms samme astuda selleks, et kaubandus-tööstuskoja valimisseadust muuta, laiendades valimisõigust neile käsitöölistele, kellel praegu valimisõigust ei ole.

Kaubandus-tööstuskoja viiendal sektsioonil, nagu kõigil teistelgi sektsioonidel, on võrdlemisi suur autonoomia, suured võimalused kesk- ja väiketööstuse huvide kaitsmiseks. Meie oleme isegi Riigikogu komisjonis näinud, kuidas üks sektsioon kaitseb üht seisukohta, teine — teist. Seda nägime nimelt Avarii ja dispashi seaduse juures. Seega võivad üksikud sektsioonid isegi väljaspool koda esineda üksteisele vastukäivate seisukohtadega. Seega ei saa juttugi olla sellest, et kaubandus-tööstuskojas enamus suruks vähemust maha, või et üksikud sektsioonid majoriseeriks teisi.

Härra Vilms toob aga oma seletustes ette ka üsna ebaõigeid väiteid. Tema räägib kõige aja, et töölised võtvat kõik, ja käsitöölised ei saa midagi. Ometi aga on selge, et selle seaduseelnõu järgi töölisklass saab hulga vähem, nimelt proportsionaalselt hulga vähem, kui ta peaks saama vastavalt Eesti töölisklassi arvulisele

suurusele ja tema tähtsusele rahvamajanduses. Mis puutub aga käsitöösse, siis see saab gildide varadest osa, kõigepealt niivõrd kui võrd kuulub kaubandus-tööstuskoja viienda sektsiooni alla. Teiseks on aga peale selle veel terves reas paragrahvides eriti meeles peetud käsitööd ja käsitöölisi. Nii näiteks § 3 järgi antakse „Maria varjupaik“ Tallinna linna omavalitsuse kätte, kes kasutab seda kinnisvara sotsiaalseteks ülesanneteks, eeskätt käsitöölise hoolekande huvides, Vabariigi Valitsuse poolt heakskiidetud kava põhjal. Samuti, et üleantavat vara kasutatakse ka käsitöö huvides, see on ette nähtud § 5 Tartu Suurgildi — Maria gildi — vara suhtes, mis antakse uuesti loodavale sihtasutisele, alusvarana kasutamiseks kaubanduse-tööstuse, käsitöö ja tööliste kutseesituste ning organisatsioonide huvides. Samuti on lugu § 6 punkt 3 ettenähtud kinnisvaraga, mis antakse Narva linnaomavalitsusele tööstuskooli jaoks: kui linnaomavalitsus seda kinnisvara tööstuskooli jaoks enam ei kasuta, siis on ta kohustatud andma selle kinnisvara kasutamiseks Narva käsitöölise ja töölisorganisatsioonidele alustel ja korras, mis määrab kindlaks linnavolikogu. Seega ei ole sugugi õige, et käsitöölisi tahetakse paljaks teha, eksproprieerida, ilma jätta, nagu väitis härra Vilms. Need gildide varad on tekkinud teistsugustel sotsiaalsetel ja majanduslikudel olukordadel, sel ajal, kui suurtööstust olemas ei olnud, sel ajal, kui tööstuse organisatsiooniliseks vormiks oli käsitöö, kuid sootuks teistsugusel kujul ja teistsuguses mõttes, kui praegune käsitöö. See oli sel ajal, mil käsitöösell ja -õpilane oli tulevane meister. Kui suurtööstus ja kapitalism tekkisid, siis endine ühine käsitöölise seisus lagunes kaheks suureks rahvaklassiks: ühel pool ettevõtja, teisel pool palgatöölised. Praegune käsitöö on midagi hoopis teist, kui keskaja gildide aegne käsitöö. Endiste seisuslike gildide varandus, mida meie seaduseandja seisusliku korra jäänuuste likvideerimisega otsustas määrata uuteks otstarbeteks, tuleb ära jagada teatavatele asutistele ja organisatsioonidele, mitte miskisuguse juriidilise tiitli põhjal, mis pole üldse võimalik, vaid väljudes põhimõttest, et need varad antakse organisatsioonidele, kes muutunud oludes täidavad samasuguseid ülesandeid, mida keskajal täitsid gildid. Kui asuda sellele seisukohale, siis on päevaselge, et tööstuseettevõtjate esindused ja organisatsioonid peavad saama ühe osa, ja töölised teise osa

neist varadest. Seepärast on minu arvates täiesti põhjendamata ja ülekohtune, kui härra Vilms väidab, et tööliklassil ei olevat õigust osa saada neist varadest. Kui härra Vilms väidab, et tööliklass saavad kõik omale, siis ei ole see õige, sest vaadeldes nende varade kvantumit näeme, et see osa, mida saavad töölisorganisatsioonid, on väga väike.

Lõpuks, mis puutub väidetes, millega esines rkl. Kalbus, siis nende kohta on komisjoni seisukoht juba avaldatud seletuskirjas. Seletuskirjas on lühidalt, aga küllalt selgelt põhjendatud, mispärast komisjon arvas, et § 4 ei ole tarvis erilisi tingimusi ette panna kaubandus-tööstuskojale nende ruumide kasutamise kohta. Minu arvates ei oleks tarvis käesolevasse seaduseelnõusse võtta neid paranduse-ettepanekuid, mida härra Kalbus lubab II lugemisel teha.

Kõigil neil põhjustel leian, et ei ole ette toodud väiteid, mis annaksid põhjust käesolevat seaduseelnõu I lugemisel mitte vastu võtta, ja seepärast kordan ettepanekut, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

V. H a s s e l b l a t t (fakt. märk.): Faktilise märkusena on mul ette tuua, et avaliku õiguse alusel gildede poolt korjatud varandused, mis üldsuse arvele olid korjatud, olid juba Vene ajal üle antud.

Aruandja seletuste puhul tahtsin tähendada, et kõik andmed, mis minu poolt gildede suhtes esile toodud, lasevad ennast kontrollida, nimelt on kõik gildede protokoll- ja arvepidamiseraamatud valitsuse poolt üle võetud ning tema käes.

Kolmandaks pean faktilise märkusena tähendama, et 1920. aasta seadus määras ainult, et töö-hoolekandeminister valitseb neid varandusi, kusjuures nende varanduste edaspidine saatus jäi lahtiseks. Nii et meie käed on täiesti vabad nii talitama, nagu meie südametunnistus seda nõuab.

J. Vilms (fakt. märk.): Härra aruandja kandis ette ebatäpseid väiteid, mida katsun II lugemisel ümber lükata.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

Aruandja A. Rei: Kuna paranduse-ettepanek, millest siin kõneles härra Kalbus, on põhjalikult komisjonis läbi kaalutud, ja miskisuguseid teisi komisjonis läbikaalutamata ettepanekuid ei ole praegustel sõnavõtmistel nimetatud, siis selleks, et Riigi-

kogu juhatusel oleks võimalik käesolevat seaduseelnõu päevakorda võtta juhusel, kui järgmine Riigikogu koosolek peaks olema enne kolme päeva möödumist, teen ettepaneku.

kolmepäevalist vaheaega I ja II lugemise vahel mitte pidada.

J. Vilms: Ma kõneleksin selle ettepaneku vastu. Siin ei ole kõigepealt tegemist mitte mingi kiire iseloomuga seadusega, sest töölisorganisatsioonid ja kaubandus-tööstuskoda võivad ju oodata veel nende hüvede peale, mis selle seadusega saavad. Teiseks tähendas härra aruandja, et ei ole tehtud veel teisi ettepanekuid, mis oleksid nii väga kaaluvad ja põhjalikult muudavad seaduse mõtet, ja sellepärast ei oleks mõtet kauem temaga viivitada. Ei ole ju mitte kohustav teha neid ettepanekuid otsekohe I lugemisel, vaid neid tuleb esitada pärast II lugemisel üksikute paragrahvide arutamisel. Ma mõtlen ettepanekuid teha, mis väga põhjalikult muudavad seaduse mõtet, ja sellepärast räägiksin vastu ettepanekule, mis aruandja tegi, ja pooldaksin harilikku korda.

Aruandja ettepanek võetakse vastu 31 häälega 24 hääle vastu.

12. Kreenholmi puuvillasaaduste manufaktuuri osaiühisusele veejõujaama laiendamise ja energia edasiandmise kontsessiooni põhilause te seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja V. Hasselblatt.

Üldkomisjoni kaasaruandja J. Holberg.

Aruandja V. Hasselblatt: Lugupeetud rahvasaadikud! See seaduseelnõu, mille kaitse mulle ülesandeks on tehtud, esitati Riigikogule just üks terve aasta tagasi, jaanuarikuul 1931. aastal. Omalajal tegi Majanduseminister ettepaneku, selle seaduse arutamist katkestada, silmas pidades, et valitsus leidis tarvilikuks siiski katsuda nõndanimetatud suurt kontsessiooni teostada ja ei tahtnud ennast siduda väikese kontsessiooniga enne, kui selgeks on tehtud, kas näilised reaalsed võimalused suure kontsessiooni läbiviimiseks ei ole teostatavad. Vahepeal on mitmete huvitatud seltsidega läbirääkimisi peetud, kusjuures selgus esiteks, et praeguste majanduslik-

kude olude juures ei leidunud isikut, kes oleks nõus nõndanimetatud suurt kontsessiooni teostama, ja teiseks tuli ilmsiks, et suure kontsessiooni läbiviimiseks tulevikus ei ole põrmugi takistuseks väike kontsessioon, sel puhul, kui väike kontsessioon selle seaduse alusel välja antakse. Sellest seadusest aru andmine on väga raske, sest seadus ise on nagu lepingukava; igas lepingus on iga sõna ja iga paragrahv omaette vormuleeritud, ja selle vormulatsiooni sisu on raske kirjeldavalt ette kanda. Sellepärast tuleb seda teha seaduse teisel lugemisel.

Selle seaduse põhimõtted on järgmised: Majanduslikud probleemid, mis pärast see seadus ette pannakse Riigikogule, on kahesugused. Esiteks on tarvis meie noorele õlikivitööstusele võimaldada odavat jõudu, mida ta saab odavamalt Narva kose elektrifitseerimise puhul, kui sel juhul, kui ta seda teeks oma elektrivõrguga. Teiseks on kontsessiooni majanduslik külg see, et riik, välja andes selle kontsessiooni, saab igast kilovatt-tunnist 0,07 senti kontsessioonimaksu. See kontsessioon on tegelikult, nagu teame, juba läbi viidud, ja praegu elektrifitseerib elektrijaam Virumaa tööstust suurel määral. Majanduslik probleem on lõppude-lõpuks ka see, et Virumaa tööstus ja Narva kosk on kaks võimalust meie majandusliku elu edendamiseks, ja nende koostöötamine on kahtlemata suur edusamm. Peale selle Narva kose võib elektrifitseerida ka kose all olevaid karestikke, kusjuures karestikud annaksid väga suurt jõudu. Kõige suurema jõu saaksime kätte, kui karestikke ja koske saaks üheks suureks veejõuks kokku liita. Kas seda lähemas tulevikus saab teostada, on küsitav.

Õiguslik probleem selle seaduse puhul on järgmine. Kontsessiooni objekt ei ole mitte veejõud kui säärane, ei ole ka mitte uute turbiinide ülesseadmise õigus, vaid kontsessiooni objekt on veejõu tarvitamise õigus üle selle määra, mis Kreenholmile seni tarvitada oli. Rahaasjanduse ja üldkomisjon on ühes punktis valitsuse ettepanekut muutnud ja nimelt: Valitsuse ettepanekus oli ette nähtud kose tasuta sundvõõrandamise võimalus. See jäeti välja. Komisjonide arvamine oli see, et lepingu objekt täiesti selge on, ja sellepärast ei ole tarvis seadusega täpselt lahendada küsimus, kellele kuulub veesäng ja veejõud. Valitsuse ettepanekus oli ette nähtud teatav vabadus sundvõõrandamisel, kusjuures pärast kontsessioonitähataja möödumist lan-

geb ära igasugune tasusaamise õigus. M. Punga seletuskirjas öeldakse, et tasuta sundvõõrandamine oleks konfiskeerimine.

Selle kontsessiooni lepingu sõlmimise juures ei ole tarvis neid küsimusi lahendada, nii et õiguslik vahekord riigi ja Kreenholmi vahel jääb samaks, nagu ta praegusel ajal on, see tähendab, juriidiliselt lahendamatuks, — ta saab tulevikus lahendatud, kui tarvis. Nii kaua aga, kui seda tarvis ei ole, jääb see lahendamata, ning ka selle seadusega ei ole seda puudutatud.

Mis puutub seaduseelnõu üksikasjadesse, siis on § 2 ette nähtud, milleks antakse Kreenholmile kontsessiooni õigus. Talle antakse õigus vanade turbiinide asemel asendada kaks uut turbiini nominaalvõimsusega kokku 4.680 HP. Endiste turbiinide nominaalvõimsus oli kokku 900 HP.

Kontsessiooni leping sõlmitakse 30 aasta peale.

Kui kontsessioonäär peaks tarvitusele võtma suurema veejõu hulga või midagi ümber ehitama väljaspool seaduseelnõuga piiratud võimalusi, siis tuleb selleks erilist kontsessiooni nõuda. Mitte ainult, et tuleks kontsessioonääril elektri edasiandmise puhul kontsessioonimaksu maksta, vaid kui ta enda vabriku jaoks tarvitab rohkem kui seni, siis peab ta ka selle eest maksu maksma.

Käesolevas seaduses on ette nähtud, et kontsessioonäär võib täiesti edasi anda lepingu alusel saadud õiguste kasutamist Virumaa elektri aktsiaseltsile, kusjuures kohustused nimetatud seltsile üle lähevad, ilma et kontsessioonäär ise vabaneks nende täitmisest.

Valitsusele jäetakse § 10-es õigus lõpetada kontsessiooni lepingu maksvust ka enne tähtaega sel puhul, kui Vabariigi Valitsus või tema loal keegi kolmas isik asub Narva kose ja allpool asuvate karestikude ühes astmes ühendamise teel Narva jõe veejõu väljaehitamisele. Kui see peaks sündima, siis suurkontsessioonäär on kohustatud väikekontsessioonäärile tasuma kontsessioonilepingu alusel ehitatud ehitised, mis sinna investeeritud ja selleks ajaks amortiseerimata. Ta on kohustatud tasuma samade hindadega ja tabeli järgi, mis seaduse juurde lisatud.

Kui tekivad lahkarvamused, siis lahendatakse tasumäära arvutamine vahekohtu kaudu, mis koosneb ühest Majanduseministeeriumi ja ühest kontsessionääri esindajast ja ühest nende esindajate poolt vali-

tud erapooletust esimehest. Kui vahekohtu esimehe valiku kohta kokkuleppele ei jõuta, siis määrab Tallinna-Haapsalu rahukogu esimees vahekohtu esimehe.

Kontsessioonilepingu tähtaja lõppemisel võib Vabariigi Valitsus lepingut pikendada kuni 5 aastani, kusjuures valitsus lepingu pikendamisel võib suurendada kontsessioonimaksu, mis vaidluse korral määratakse käesolevas seaduses ettenähtud vahekohtu poolt.

Arvan, et teistele üksikasjadele ei ole tarvis tagasi tulla. Tahtsin ainult alla kriipsutada, et see seaduseelnõu ei ole mitte iseenesest leping, vaid sisaldab neid põhimõtteid, mille põhjal valitsusel tuleb sõlmida leping kontsessioonääriga.

Tahaksin veel juurde lisada seda, et lepingu kava, see tähendab seaduse sisu, on heaks kiitnud rahvuslik jõukomitee, veekomitee ja teised asjatundjad. Kaubandustööstuskojas oli see küsimus arutamisel ja koda pooldas selle seaduse vastuvõtmist. Sellepärast luban endale rahaasjanduse komisjoni nimel teha ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Jõeäär: Lugupeetud rahvasaadikud! Ma teen ettepaneku,

seaduseelnõu arutamine katkestada.

(V a h e l h ü ü e.) Just sellepärast tegin selle ettepaneku, et see seaduseelnõu on nii kaua seisnud. (V a h e l h ü ü e.) Selle seaduseelnõu tähtsus on võrdlemisi õige suur. Ja kui tuletate meelde, kuidas tekkis eelmine valitsuse kriis, siis ehk mäletate, et ka sellel seaduseelnõul oli tähtis osa kriisi tekkimises. Nüüd on see seaduseelnõu päevakorda sattunud jällegi sarnasel ajal, kus meil valitsust ei ole, kes võiks oma kindla seisukoha avaldada. Endine valitsus on ametist lahkunud, uut ei ole, valitsuse seisukoht majanduseelus nii tähtsa küsimuse kohta on aga väga oluline, ja kuna seda seisukohta praegu ei ole, siis on mõttetu seaduseelnõu arutada. Kui aasta otsa on oodatud, miks siis enam nädalat oodata ei või, kuni uue valitsuse saame, ega selle ajaga enam siis midagi katki ei lähe. (V a h e l h ü ü e.) Tahaksin, et need härrad, kes siin vahelhüüetega tahavad tähendada, nagu oleks arutamisega praegu kiire, tuleksid ja seletaksid, milles selle kiiruse põhjused seisavad, miks see üks nädal niivõrt tähtis on, et sedagi oodata ei või. Neil põhjustel teen ettepaneku, seaduseelnõu arutamine katkestada.

Aruandja V. Hasselblatt: Ma tahtsin seletada, et käesolev seaduseelnõu on valitsuse nõudmisel päevakorda üles võetud. Tähendab, valitsus praegusel ajal täiesti pooldab seda seaduseelnõu ja vist saab II lugemisel väikesed parandused tegema.

Teiseks tahtsin seletada, et 26. oktoobril möödunud aastal sai Majanduseministri poolt saadetud kõigile rühmadele ringkiri Narva kose küsimuse kohta, mis ka pooldas seda ettepanekut. Rkl. Jõeääre ettepanek ei ole vastuvõetav sellepärast, et kapitalide investeerimine selles asjas seisma jääks, niisama ka Virumaa tööstuste elektrifitseerimine. Nad on siamaani sellel alal raskustega töötama pidanud, ja edaspidi oleks see seisukord neil majanduslikult väga raske kanda.

A. Jõeääre ettepanek lükatakse tagasi.

A. Jõeäär: Teen ettepaneku, seaduseelnõu anda tagasi üldkomisjoni.

Terve aasta on mööda läinud ja keegi ei mäleta enam, mis selle seaduseelnõu arutamise juures komisjonis räägiti. (Vahelhüüe.) Ma tahaksin teada saada, mis Teie teate sellest eelnõust veel!

A. Jõeääre ettepanek lükatakse tagasi.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

Hüüded: Lõpetada!

Juhataja: On ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20 50 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

